БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

№ 147 (8872)
ИЮНИИН 24
ВТОРНИК
1958 он

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

Сэн 20 мүнгэн.

Бэлэдхэлэй шэнэ эрхэ байдал, хүдөө ажахын продуктнуудта нэгэн адли үнэ сэн тогтоолго хадаа олон миллион колхознигуудай хүсэл зорилготой сүм тааралдана, ороной хүдөө ажахые шууд саашань хүгжөөлгэдэ сүм шэглүүлэгдэнэ.

(КПСС-эй ЦК-гэй Пленум дээрэ 1958 оной июниин 17-до нүхэр Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэлһээ).

Аймагаймнай культурын хүдэлмэрилэгшэд съездын урда тээ

Республикынгаа соёл культурын дэлмэрилэгшэдэй съездые нэрэй солотойгоор угтахын тула һүүй үедэ манай аймаг дотор культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд дэлмэрээ һайжаруулжа байна. э талаар январь, февраль һарауудта болоһон тоосоото суглаануд ехэ туһа хүргөө. Клуб, библиотекэнүүдые даагшад, мүн киномеханигууд хэжэ байһан хүдэлмэри хайгаа зонойгоо урда тоосоо хэн байгаа. Тэдэ суглаануудта хамдээрээ 3000 шахуу хүн хабаалсаа. Тэдэнэр хүдөө нютагуудта клуб, библиотекэнүүдэй хүдэлмэин дутуу дундануудые һайса үмжэлээд, өөһэдынгөө һанамжа, радхалнуудые оруулһан байха и.

һайнаар хүдэлжэ байһан клуб, блиотекэнүүдэй ажал тухай олон шээнүүдые харуулмаар. Жэлхэдэ, Шэнэ-Заганай хүдөөгэй блиотекэ (даагшань Е. Брун) хүлмэрээ эрид хубилгаа: Эндэ жэй эхинһээ хойшо 4 литературна чер, 3 дахин уншагшадай конференци үнгэргэгдэбэ. Библиотее даагша нүхэр Брун ажан түрүү дүй дүршэл харуулн шэнэ номуудаар уншагдай конференци үнгэргэдэг. ахай үсхэбэрилгэ — колхозой зо ехэтэй һалбари» гэһэн темээр алинай нэрэмжэтэ колхозой гаин фермэ дээрэ конференци лоһон байгаа. Энэ темэ зүбн хэлсэлгэдэ эндэхи гахайшад бхитэйгээр хабаадалсаһан байюм. Иимэ конференци гахайшай ажал хүдэлмэридэ нилээд тухүргөө. Тэдэнэр гахай үсхэбэлгэһөө колхозой ямар олзо доход дагые, мүн урдаа табиһан зогонуудаа яажа бэелүүлхэ туйгаа тодорхойгоор зүбшэн хэлсэй байна. Мүнөө эндэхид гахайдаа нэгэ дахин түрүүлжэ, эхэ ай бүриин 9,2 поршоонхо абаад, зада оруулангүйгөөр түлжүүлбайна.

Заганай библиотекэдэ уншагшай тоо улам олошоржо байнхай. бээ нёдондо эндэхи библиотекэ 650 уншагшад тоологдодог һаа, һөө жэлдэ 800 уншагшадтай бо. Тэдэнэйнь 500 гараниинь колой гэшүүд юм. Колхозой холын мэ, отарануудаар 10 гаран нүү библиотекэ эмхидхэгдээ. Мүнөө дэ библиотекын номуудай тоо 0 гаранаар олошорбо.

Үсөөтын хүдөөгэй библиотекэ һаар ажалладаг болонхой. Эндэхи библиотекые даагша нүхэр ына 2 һара соо нэгэ дахин уншагшадай конференци үнгэргэнэ. на, литературна вечер хододоо эргэгдэдэг. «Тугалнуудые яажа жүүлхэб» гэһэн темээр малшадай дунда уншагшадай конференхээ. Нүүдэл библиотекэнүүдтэ даг номууд хирэ хирэ болоод, э, һонирхолтой номуудаар һэлдэжэ байдаг юм. Мүнөө эндэ 700 ан уншагшад тоологдоно.

Хүдэлмэрээ һайжаруулжа байһан клубууд аймаг доторнай олошоржо байна. Жэшээлхэдэ, Никольскын, Шаралдайн, Зандинай хүдөөгэй клубууд ехэ хүдэлмэри ябуулжа байнхай. Никольскын хүдөөгэй клубые даагша нүхэр Бодров «Колхозно байгуулалтые улам саашадань хүгжөөхэ, МТС-үүдые шэнэдхэн хубилгаха тухай» партиин ЦК-гэй Пленумэй шиидхэбэриин гараһанай удаа Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүдэй дунда хэдэ дахин хөөрэлдөө үнгэргөө. Клубынь һайнаар шэмэглэгдэнхэй. Колхозой хүгжэлтын замые харуулһан томо фотомонтаж бэлдэгдэнхэй.

Никольскын клуб соо Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүү малшад дүй дүршэл тухайгаа хэлсэдэг юм. Һая колхозой түрүү хонишон Трифон Дементьевич Брылев, һаалишан А. Сибигатулина, гахайшан Н. Варфоломеева гэгшэд ажалайнгаа дүршэл тухай олон зондо хөөрэжэ үгөө. Эндэхи уранһайханай кружогууд һайнаар ажаллана. Тээсгэн аймагай хүдөөгэй клубуудай уранһайханай бүлгэмүүдэй харалгын болоходо, Никольскын клубайхид түрүү һуури эзэлһэн байха юм.

Хабарай тарилгын үедэ аймагаймнай Культурын байшангайхид агитбригада эмхидхэжэ, колхознигуудай дунда зүжэг наада харуулхаяа гараа һэн. Апрелиин 24-һөө майн 14 болотор агитбригада колхозуудай 15 полевой стан, фермэнүүдээр, 7 хүдөөгэй болон колхозой клубуудаар концертнүүдые табиба. Гадна, уласхоорондын болон хүдөө ажахын элдэб асуудалнуудаар 20 гаран лекци, хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдөө.

Мүнөө аймаг доторнай соёл культурын хүдэлмэриие улам һайжаруулха база бэлдэхэ талаар нилээдгүй ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай. Олон колхозуудта барилга ябуулагдажа байна. «Искра» колхоздо типовой 2 полевой стан баригдаа. Эндэ улаан булангуудай һайн таһалганууд түхеэрэгдэнхэй. Иимэ полевой стан «Илалта» колхоздо баригдажа дүүрээ. «Үнэн» колхоздо 150, 100 хүнэй багтаха хоёр клуб баригдажа байна. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид малшадтаа культбаза барижа захаланхай.

Гэбэшье, хүдэлмэридэмнай дутуу дунданууд үшөөл бии юм. Аймагай зарим клуб, библиотекэнүүд үшөөл һулаар ажаллана. Эдэ дутагдалнуудаа ойрын болзор соо усадхажа, ажалшадай дунда культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриие хангалтатайгаар ябуулжа, республикынгаа соёл культурын хүдэлмэрилэгшэдэй 1-дэхи съездые угтахын хойноһоо оролдолго ехээр гаргаха зорилготойбди.

Г. Конев, Мухаршэбэрэй аймгүйсэдкомой культурын таһагые даагша.

ХОНИДОЙНГОО НООҺЫЕ ГЭЭЛГЭНГҮЙ, САГ СООНЬ ХАЙШАЛАЯ!

★

Һайнаар ажалладаг агрегат

ЗЭДЭ. Борьёогой колхозууд хонидойнгоо нооһо хайшалжа эхилээ. XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо хонидой нооһо хайшалха 12 машинатай залуу механизатор Ханда Мункуевай агрегат хүдэлнэ. Тус агрегат дүрбэн үдэрэй туршада 1200 гаран хонидой нооһо хайшалаа. Агрегадын шадамар хайшалагшад Мария Дашажапова, Дулмажап Шарапова, Дашинима Мункуева гэгшэд үдэртөө гушанай орондо 35—40 хонидой нооһо хайшална. Колхоздо дунда зэргээр томо хонин бүриһөө 3,5 килограмм, түлгэ хониноо 2,3 килограмм нооһон абтаһан болоно. Мүнөө артелиинхид бэлэдхэлэй пунктда түрүүшын 30-аад центнер нарин, нарибтар нооһо тушаанхай юм. Нооһо хайшалалгаяа түргэн дүүргэхын түлөө агрегадынхид бүхы хүсөөрөө оролдожо ажаллана.

М. Батуева.

★ ★

Иволгын аймагай «Коммунизм» колхоздо нооһо хайшалалга һайнаар ябажа байна. Хонидойнь хахадһаа олониинь мүнөө хайшалагдаа. **Зураг дээрэ:** Бабасан Гармаев нооһоной шанар тодорхойлжо байна.

А. Бадаевай фото.

МУХАТАГ НЮТАГТА...

Зэдэ голой баруун эрьедэ, Михайловка тосхонһоо 4—5 модондо, Сээжэ голой Мухатаг гэжэ нютагай баруун хормойдо, бишыхан добо дээрэ һаяхан баригдаһан, хониной шэнэхэн дал харагдана. Энээн соо хони хайшалха электроагрегат тодхоотой юм.

Дал соо хоёр ханын захаар түхеэрэгдэһэн ута жабдан дээгүүр хайшалагдахаяа асарагдаһан хонид хэбтэнэ. Тэдэнэй зарим нэгэниинь хүлеэтэй байбашье, бүхы бэеэрээ үндылдэн, нооһо хайшалжа байһан эхэнэрнүүдэй гарһаа мултархые оролдоно. Эдэ тэршээ хонид нооһоёо түрүүшынхеэ хайшалуулжа байһан хэбэртэй. Зарим хонид хүдэлэншьегүй, һанаа амар хибэдэһээ хибэжэ, аяшархан хэбтэнэ. Моторой түршэгэнөөн, машинкануудай таршаганаан, хонидой мааралдаан дундуур «хулай», «тади» гэһэн абяанууд дуулдана.

Моторой дэргэдэ харахан шарайтай, хасартаа һорьботой, дунда зэргын бэетэй хүн бак руу ехэл яаралтайгаар бензин хэжэ байтараа тэрэнээ дүүргээд, хони хайшалаашадай хажууда ошожо, нэгэ эхэнэрэй машинкын шүрэбые мушхаад, заһаад үгэнэ. Мүн хайша хурсадхажа байһан Егор Максимовта туһална. Энэмнай хони хайшалдаг электроагрегадые даагша Пурбо Нимаев гээшэ. Зун болоходо Пурбо хониной нооһо хайшалалсадаг, намартаа таряа хуряадаг аймагай түрүү комбайнер юм.

Тээ холохоно, зүлгэ ногоон дээрэ дэбдиһэн бэрзээнтэ дээрэ дүрбэн хүн нооһо сорт сортоорнь илгажа, ехэ гэгшын мэшээг руу аятайханаар хэнэ. Колхозой зоотехник Константин Попов нооһо илгаашадта заабари үгэжэ байгаад, шадалаараа хамһалсана. Мэшээгүүдэйнгээ дүүрэхэдэ бүдүүн тэбэнэ зүүгээр оёод, ябталан обоолно. Автомашинатай хүнүүд ерэжэ, тэдэниинь тээгээд, Цахир тосхон абаашажа, аймагай потребсоюзай заготконтородо тушаана.

Хони хайшалалга дээрэ отарануудай хонишод болон бусадшье колхознигууд һайнаар хүдэлнэ. Жэшээлхэдэ, Долгор Ганжурова гэжэ дунда зэргын наһанай, мойһон хара нюдэтэй, һалхи наранда шаруулжа борлоһон нюуртай эхэнэр ехэл оролдосотой шамбайгаар ажаллана. Нооһо хайшалжа эхилһээр үнинэй, ехэ дүршэлтэй болоһон эхэнэр хэбэртэй. Бага наһанһаа мал ажалда ябаһан, хониной нооһо гар хайшаар хайшалһан тула хониной нооһо машинкаар хайшалалгада түргэнөөр һураад, мүнөө ехэл шадамараар хүдэлдэг болонхой.

Долгор Ганжурова хониной арһа адаангүй нооһо доогуур, сэбэрээр хайшалжа, нэгэшье грамм нооһо гээхэгүйн тула оролдоно. Долгор үдэр бүри 30 гаран хони хайшалжа, хонин бүриһөө 2—2,5 килограмм нооһо абана.

Мүн Санжай-Ханда Нохорова, Любовь Максимова, Дари Гырылова, Дулма Бандеева гэгшэд Долгор Ганжуроваһаа дутуугүй шадамараар, һайн шанартайгаар нооһо хайшална.

Согтой зугаатай, хүхюухэн басаган Валентина Шелкунова тоо бүридхэлшөөр хүдэлхэ зуураа, үдэрэй эдеэлгэнэй үедэ гү, али нооһо хайшалагшадай ойр зуура амарха үедэ тэдээндэ газетын һони шангаар уншажа үгэдэг юм.

Эбтэй эетэйгээр, оролдосотойгоор ажаллаһанай ашаар энэ агрегадай гэшүүд хэдэхэн үдэр соо 1036 хони хайшалаа. Ж. Эрхеев, Д. Гырылов гэгшэдэй отарын хонин бүриһөө үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо нооһон 500—600 грамм ехээр хайшалагдажа абтаа.

Гэбэшье, энэ агрегадайхидай ажалда колхозой хүтэлбэрилэгшэд, отарануудые даагшад багаар туһална. Хайша хурсададаг аппарат эбдэржэ, хони хайшалаашад заримдаа ажалгүй байха баатай болоно. Зарим үдэр 36 хайшалаашадай орондо 20—21 хүн ажалдаа гарана. Мүн бэлэдхэлэй пунктда нооһо абаашангүй үлэхэ ушар үзэгдэнэ.

Энэ мэтын дутагдалнуудһаа боложо, нооһо хайшалалга удаарна. Харин тиихэдэнь үшөө Ц. Будаев, С. Дамбаев, Д. Баиров, Б. Жигжитов гэгшэдэй отарын хонид хайшалагдаагүй зандаа байна бшуу. Мүн нооһо хайшалдаг агрегадаа Бургалтай абаашажа тодхохын тула сохом хоёр үдэр хэрэгтэй ха юм.

Дутуу дунданuудаа яаралтайгаар усадхабал Закаменай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид хонинойнгоо нооһо саг соонь хайшалжа дүүргэхэ, гүрэндөө һайн шанартай нооһо тушааха ба худалдаха байна.

Ш. Бакшеев.

Цакир.

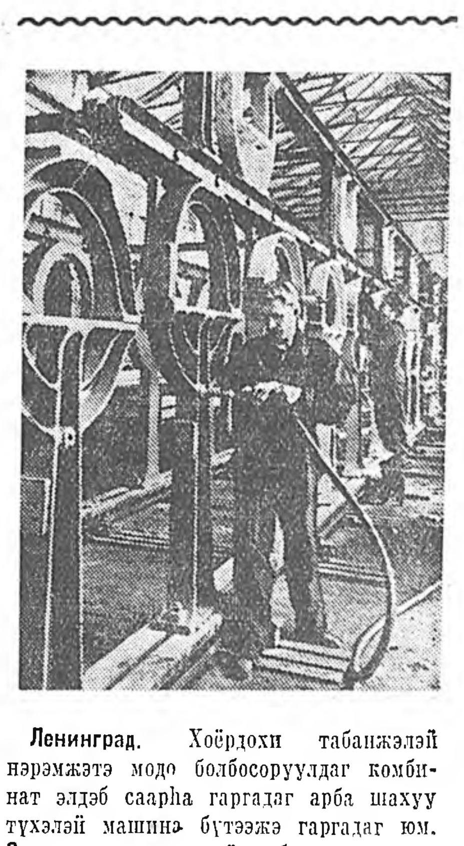
☆

ХОНИДЫНЬ ҮРЭЖҮҮЛЭГДЭНЭГҮЙ

ТОРИ. (Манай корреспондентһээ телефоноор абтаба). Энэ жэлдэ аймагай колхозууд Хорциин «Улаан Одон» колхозойхидой үүсхэлээр 100 эхэ хонин бүриһөө 140-һөө үсөөн бэшэ хурьга абаха гэһэн уялга абаһан юм. Тэдэ торинхид энэ уялгаяа хэр дүүргэжэ байна ааб гээд хаража үзэхэдэ, нилээд дутагдалнуудтай байһаар.

Эндэхи колхозууд үнгэрһэн 5 һара соо 100 эхэ хонин бүриһөө оройдоол 69 хурьга абаад байна. Харин хэлэһэн үгэдөө эзэн болохын тула эндэхид 100 хонин бүриһөө үшөө 71 хурьга абаха болоно бшуу. Тиимэһээ торинхид үлэгшэ хэдыхэн һара соо нимэ олон хурьга абахын тула эртэ хурьгалһан, мүн хурьгалаашьегүй хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлхэ ёһотой аад, мүнөө юушье хэнэгүй. Жэшээлхэдэ, «Улаан Тори» колхозойхид эртэ хурьгалһан хонидоо һая болотор түлнүүдһээнь һалгаагаагүй байгаа. Тиихэдэ хони малаар олон «Улаан Бургалтай» колхозойхид мүнөө болотор искусственна үрэжүүлгын пунктнуудыешье хүсэдөөр эмхидхээгүй байһаар. Үрэжүүлгэдэ хэрэглэгдэхэ зарим хусануудынь тусгаар харууһандашье ороодүй. Мүн нимэ ушар аймагай бусадшье колхозуудта үзэгдэнэ. Тэдэ бии байһан дутагдалнуудаа дары сагтань усадхахын тула аймагай колхозууд үнэхөөрөө оролдоо һаа, эдэ уларнүүдтэ хайшалагдаһан хонидоо хүсэ шадалаарнь илгаад, искусственнаар үрэжүүлжэ байха ёһотой һэн. Гадна, колхоз бүхэндэ 10—20 шахуу хони үдэр бүри үрэжүүлжэ байгаа һаа, аймаг дотор сүүдхэ соо 200 гаран хонин үрэжүүлэгдэхэ бэлэй. Тэдэ тиимэшье юумэ хэгдэнэгүй. Харин аймагай болон колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд «хониднай өөһэдөө ороондо ороно ааб даа» гэлдээд лэ, искусственна үрэжүүлгэдэ бодото һаналаа табинагүй. Тиимэ хойрог бодолоо аймагай хүдөө ажахын инспекциин главна зоотехник нүхэр Овчинников, «Улаан Бургалтай» колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Яковлев болон бусад дары мартажа, хонидоо искусственна аргаар ороондо оруулха хүдэлмэрээ һайжаруулхын тула шанга хэмжээ абаха уялгатай.

Д. Аюшеев.

Ленинград. Хоёрдохи табанжэлэй нэрэмжэтэ модо болбосоруулдаг комбинат элдэб саарһа гаргадаг арба шахуу түхэлэй машина бүтээжэ гаргадаг юм. **Зураг дээрэ:** заводой хабсаралгын цех соо. Бригадир С. Макаров (наада талаадань), слесарь-хабсарагша Г. Колпин саарһа хэдэг машинын саарһа хатаадаг хубиие хабсаржа байна. С. Макаровай бригада нормоёо ходо үлүүлэн дүүргэдэг юм.

ТАСС-эй фотохронико.

ТҮРЭЛ ОРОН ДОТОРНАЙ

Москва. Гүрэнэй нэгэдэхи подшипниково завод ороной подшипнигуудай промышленностиин бүхы продукциин нилээд ехэ хубиинь бүтээдэг юм. Энэ завод бии... ан машина түхеэрэлгэдэ, тэдэниие нарижуулан һайжаруулгада тушаглэн ...ээ жэлдэ үйлэдбэриин технологиие һайжаруулна, автоматизаци болон механи...ие түсэбэй ёһоор бэелүүлнэ. Һүүлэй долоон жэлэй турша соо энэ талаар ехэ ...э хэгдэнхэй.

Мүнөө үедэ завод хадаа цехүүдые шэнэдхэн һайжаруулха хэдэн проектнүү... зохёогоод, тэдэнээ бэелүүлжэ байнхай. Автоматизаци, механизаци болон хуушан ...шануудые шэнэлхэ ябадалда үндэһэлэн предприятиия техническэ талаар ...дань шэнээр зэбсэгжүүлхэ хэмжээ-ябуулганууд хараалагданхай. **Зураг дээрэ:** ...втомат соо. Ролигтой подшипнигуудые хабсаралгын шанар шалгагдажа байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Таряа хуряалга эхилхэнь

СИМФЕРОПОЛЬ. Крымскэ талада таряан эдеэшэжэ байна. Тэрээниие хадалга һаяар эхилхэнь. Мүнөө жэлэй онсо илгаань юуб гэхэдэ, совхоз болон колхозой бригада бүхэн унаһан, утаар ургаһан, богонёор ургаһан элдэб таряа хуряаха байна.

Бүхы таряагаа эгээ һайн, тон богони болзорто, имагта амяарлан хуряаха тухай асуудалые механизаторнуудай бүхэкрымскэ зүблөөндэ сугларһан 4 мянга гаран механизаторнууд, колхозуудай түрүүлэгшэнэр, совхозууд, МТС-үүд болон РТС-үүдэй директорнууд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, партийна, советскэ хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд зүбшэн хэлсэбэ.

Областьдо таряа хуряалгын үедэ лафетнэ, навеснэ 2760 жатка, таряанай 3149 комбайн болон бусад техникэ хүдэлхэ байна. Энэ хадаа бүхы таряагаа 7—10 хоногой турша соо амяарлан хуряаха арга олгохо юм. Тиихэдэ, хуряалга комплексно, поточно аргаар хэгдэхэ байна. Хадалгатай хамта таряа хуряажа сохихо, сэбэрлэхэ, тушааха хүдэлмэри хэгдэжэ, мүн һолоомо сомогдоод, намарай таряа тариха газар хахалагдажа байха болоно.

Абаһан техникынгээ түлөө колхозууд тоосоно

КИШИНЕВ. МТС-үүдһээ техникые колхозуудта худалдалга Молдавида дүүрэнхэй. Хүдөө ажахын артельнүүд 10 гаран мянган тракторнууд болон комбайнуудые, 27 мянга шахуу бусад машинануудые абаһан байна. Абаһан техникэнь бүхы дээрээ 242 миллион түхэригэй болоно.

Зарим колхозууд абаһан техникынгээ бүхы үные хүдөө ажахын банкда оруулһан байна. Республикын хүдөө ажахын артельнүүдэй дүрбэнэй гурбан хубинь абаһан техникынгээ түлөө гүрэнтээ энэ жэл соогоо тоосохо юм.

Молдавиин колхозууд шэнэ техникэ гүрэнһөө худалдан абажа үргэлжэлһөөр. Тэдээнэй захилай ёһоор, РТС-үүд силос болохо ургамалнуудые, таряа хуряаха комбайнуудые, винограднигуудые, пропашной ургамалнуудые харууһалдаг тусхай машинануудые абана.

Үнеэн бүриһөө үдэртөө пүүд һү һаана

Московско областиин мал ажалай хүдэлмэрилэгшэд үнеэн бүриһөө зунай үдэр соо дунда зэргээр пүүдһээ бага бэшэ һү һааха гэһэн социалистическэ уялга абаһан байна.

Хабарай ута байгаашье һаань, Москва шадарай колхозууд болон совхозууд уялгаяа нэрэтэй солотойгоор дүүргэжэ байна. Олон районуудта үнеэн бүриһөө дунда зэргээр үдэрэй пүүд һүн һаагдана. Ленинскэ районой совхозууд һү һаалгаяа 17,5 килограммда хүргөө. Область дотор бүхыдөө июниин хоёрдохи табан хоногто үнеэн бүриһөө дунда зэргээр үдэртөө арбан дүрбэн килограмм һүн һаагдаһан байна. Энэнь түрүүшын табан хоногойхидо орходоо хоёр килограммаар ехэ болоно.

Хахад жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргэбэ

Ленинградска областиин хүдөөгэй ажалшад мал ажалһаа продукт бүри ехээр абадаг болохо талаар социалистическэ уялгаяа бэелүүлэн, мяха бэлэдхэхэ, худалдан абаха хахад жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид, июниин 6-да дүүргэбэ.

1957 оной түрүүшын хахадайхида орходоо 25 процентээр ехэ мяхан гүрэндэ тушаагдаһан, худалдагдаһан байна.

(ТАСС).

Михаил Шолоховой зохёолоор кинофильм гаргагдахань

ВОРОНЕЖ. «Мосфильмын» творческо бүлэг хүдэлмэрилэгшэд М. Шолоховой «Хүнэй хуби заяан» гэжэ рассказаар дүүрэн метражтай кинокартина буулгаха газарнуудые тодорхойлхын тулада эндэ ерэбэ. С. Бондарчук кинокартинада гол роль наадагшань, режиссер-зүжэг табигшань байха юм.

УЯЛГАТА ТУШААЛГА, МТС-үүдэй ХЭҺЭН ХҮДЭЛМЭРИИН ТҮЛӨӨ НАТУРА ТҮЛБЭРИ БОЛЮУЛХА, ХҮДӨӨ АЖАХЫН ПРОДУКТНУУДЫЕ БЭЛЭДХЭХЭ ШЭНЭ ГУРИМ, ХУДАЛДАН АБАХА ҮНЭ СЭН БОЛОН УСЛОВИ ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гэй Пленум дээрэ 1958 оной июниин 17-до нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(Үргэлжэлэл. Эхининь манай газетын июниин 22-ой номерто).

III.

Колхозууд, РТС-үүд болон совхозуудта техникэ худалдалга, хүдөө ажахын машина, шэнгэн түлишэ, түхеэрэлгэ, минеральна үтэгжүүлгэ болон бусад промышленна зүйлнүүдэй үнэ сэн тухай

Нүхэд! Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ гуримай хубилгагдажа, нэгэн адли үнэ сэнгэй тогтоогдоһонтой дашарамдуулан, колхозуудта, заһабарилгын-техническэ станцинуудта болон совхозуудта мүн техникэ худалдаха хэрэгые гуримшуулха шухала. Нэгэл адли машина, запасной частьнууд, мүн хүдөө ажахыда хэрэглэгдэдэг бусад материал болон эд бараан мүнөө тон олон ондо ондоо үнэ сэнтэй байдаг. Тусхайлбал, шэнгэн түлишэ хоёр ондоо сэнтэй байна. Промышленна предприятинууд, совхозууд, МТС-үүд болон бусадта худалдагдадаг шэнгэн түлишын оптово үнэ сэн гэжэ бии. Тиихэдэнь үшөө ондоо —колхозуудта худалдагдадаг шэнгэн түлишын гүрэнэй розничо үнэ сэн байдаг.

Машинно-тракторна станцинуудые шэнэдхэн хубилгаха асуудал шиидхэхэдээ, бидэнэр колхозуудай материально-техническэ базые бэхижүүлхэ хэрэгтэ, колхозой кооперативна зөөри хогшолые нийтэ арадай зөөри хогшолдо ойротуулха хэрэгтэ бидэнэр урагшаа ехэхэн алхам хэһэн байнабди.

Гэбэшье, энэ хэмжээн хадаа колхозуудай трактор, комбайн болон хүдөө ажахын бусад машина худалдан абаха аргатай болоһон мүнөөнэй шэнэ эрхэ байдалда колхозуудай экономикын хүгжэхэ асуудалые бүхы талаһаань наринаар шэнжэлжэ үзэхые эринэ. Мүнөө үедэ промышленностиин гаргаһан хүдөө ажахын машинануудые гол түлэб колхозуудай худалдан абадаг болоһон ябадалые бидэнэр хараадаа абаха ёһотойбди. Тэдэнэр ниитынгээ үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ хэрэгтэй запасной частьнууд, шэнгэн түлишэ, минеральна үтэгжүүлгэ, түхеэрэлгэ болон бусадшье промышленна эд бараа мүн лэ худалдан абаха байна.

Колхозуудта хүдөө ажахын машинануудые, шэнгэн түлишэ болон бусад зүйлнүүдые хэмжээлэшэгүй ехэ үндэр сэнгээр худалдадаг ябадалые хубилгаха хэрэгтэй. Колхозуудта машина, техникэ болон шэнгэн түлишын тон үндэр розничо сэнгээр худалдагдадаг байһан энээнһээ урда тээхи гурим хадаа колхозууд гүйсэд һайн социалистическэ предприятинууд бэшэ гэһэн хэбэртэйгээр, тэдээндэ буруугаар хандадаг ябадалһаа гараһан байха юм. Манай советскэ ажабайдалда байһан ондоо юумэн шэнгеэр колхозуудта хандадаг зарим хүдэлмэрилэгшэд манайда байһан юм. Партимнай имэ хараа бодолые ленинизмдэ харша ябадал гэжэ буруушааһан байна.

Мүнөөнэй үедэ колхозуудай экономикодо үндэһэн шухала хубилалта боложо, колхозууд хадаа коммунистическэ байгуулалтын агууехэ түсэбүүдые дүүргэлгэдэ шухала үүргэ дүүргэхэ социалистическэ предприятинууд болоо гэжэ колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые шэнэдхэн хубилгаха тухай КПСС-эй ЦК-гэй февральска Пленумэй шиидхэбэринүүд соо тэмдэглэгдэнэ.

Колхозуудта социалистическэ предприяти мэтээр хандажа, үнэнтэ зүб байдалые тогтоохын тула, техникэ худалдан абаха тушаа тэдэниие материальна урмашалтай болгохын тула машина, түхеэрэлгэ, шэнгэн түлишэ, минеральна үтэгжүүлгэдэ гүрэнэй нэгэн адли зүб үнэ сэн тогтоохо гээшэ мүнөөнэй эрхэ байдалда тон шухала байна. Колхознигуудай техническэ дэбжэлтынгээ түлөө эсэшэгүйгөөр тэмсэдэг, хуушан техникээ шэнэ аад, һураггүй һайн техникээр һэлгэдэг байха хэрэгтэ манай экономическа политика шэглүүлэгдэхэ ёһотой. Юундэб гэхэдэ, бидэнэр имагтал имэ замаар ябажа, гол шухала зорилгоёо шиидхэжэ шадаха—ажалай бүтээсые дээшэлүүлжэ, хүдөө ажахыда единицэ продукци үйлэдбэрилгын ажалай гаргашые химдаруулжа шадаха байнабди.

Эдэ асуудалнууд мүнөө илангаяа шухала болонхой. Юундэб гэхэдэ, урда тээнь колхозуудта трактор болон хүдөө ажахын машинануудай худалдагдадаггүй байһанайхида, колхозой үйлэдбэриие МТС-эй техникын хангадаг байһанайхида орходоо мүнөө машинанууд болон промышленна үйлэдбэриин бусад зүйлнүүд колхозуудай экономикодо һураггүй ехэ һуури эзэлхэ болоно бшуу. Хэрбээ энээнһээ урда тээ хүдөө ажахын машинануудай үндэр розничо үнэ сэн колхозуудта тиимэшье шухала удхашанартай бэшэ байгаа һаа, мүнөө колхозуудай хамаг бүхы машина худалдан абадаг болоод байхада байдал үндэһөөрөө ондоо болобо. Машинануудые үндэр розничо үнэ сэнтэй байлгаа һаа, колхозуудай экономикодо муугаар нүлөөлжэ болохо, хүдөө ажахыда шэнэ техникэ нэбтэрүүлгые удааруулжа болохо байна.

Гэбэшье, энэ хадаа гүрэн колхозуудта хүдөө ажахын техникые өөрынь сэнһээ доогуур, гарзатайгаар худалдаха гэһэн ушартай бэшэ ха юм. Техникые худалдахадаа али нэгэн машинын бүтээгдэһэн гансал өөрынь үнэ сэн хараадаа абаха бэшэ, мүн манай промышленностиие саашадань шэнэдхэн һайжаруулхын тула, мүнөөнэй шэнэ техникэ бүтээлгые дээшэлүүлхын тула, социалистическэ үйлэдбэрилгые үргэдхэхын тула нөөсэ байгуулгын шухала байһаниие хараадаа абалсаха ёһотой. Тиимэһээ энээниие колхознигууд хэзээшье зүбөөр ойлгохо байха.

Хүдөө ажахын машинада, промышленностиин гаргаһан бусад зүйлнүүдтэ гүрэнэй нэгэн адли үнэ сэн тогтоохо асуудал табиһан ябадал хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ шухала хэрэгтэй хүдөө ажахын машинануудай болон бусад зүйлнүүдэй өөрынь үнэ сэн химдаруулхын түлөө, шанарыень һайжаруулхын түлөө улам шангаар тэмсэхыень манай түсэблэлгын болон ажахын органуудые, промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдые баадхаха байна.

Автомашинын, тракторай, хүдөө ажахын машинын, тэдэнэй запасной частьнуудай үнэ сэн тухай асуудал бодожо үзөөд, шиидхэхэ хэрэгтэй болоо ха. Имэ ушарта колхозуудташье худалдагдаха, мүн гүрэнэй предприятинууд болон организацинуудташье худалдагдаха техникэдэ гүрэнэй нэгэн адли үнэ сэн тогтоогдохо ёһотой.

Хүдөө ажахыда хэрэгтэй нефтепродуктнуудые (автомашинын бензин оруулалсангүй) мүнөө үедэ промышленна предприятинуудта, МТС-үүд болон совхозуудта оптово үнэ сэнгээр худалдабал мүн лэ һайн байха һэн. Харин гүрэнэй хүдөө ажахын предприятинуудта, мүн тэрэшэлэн колхозуудта автомашинын бензин ороной тус тус хубида тогтоогдоһон нэгэн адли розничо сэнгээр зоно бүхэндэ худалдабал таарамжатай.

Мүнөө колхозуудай бэлэдхэдэг хүдөө ажахын продуктнуудта зоно бүхэндэ тааралдуулһан нэгэн адли үнэ сэнгэй тогтоогдожо байхада, мүн промышленностиин гаргадаг хүдөө ажахыда хэрэгтэй гол шухала эд бараанда тэрэшэлэн нэгэн адли үнэ сэн тогтоохо бодото арга боломжотой болобобди.

Хүдөө ажахын машина, ашаанай автомашина, тэдэнэй запасной частьнууд, нефтепродуктнууд, минеральна үтэгжүүлгэ болон ороoһото тэжээлдэ нэгэн адли үнэ сэн тогтоолго хадаа промышленностьтай совхозууд болон заһабарилгын-техническэ станцинуудайшье, мүн колхозуудайшье харилсаа холбооe экономическа адли эрхэ байдалтай болгохо гэһэн ушарһаа тэрэшэлэн дулдыдана. Энэ хадаа гүрэнэй бюджедые нэмэлтэ гаргашада оруулхагүй, тиихын хажуугаар промышленность болон хүдөө ажахын хоорондохи харилсаа холбооe мүн хүнгэдхэхэ, түсэблэлгэ болон худалдаа наймаае һайжаруулха, эд бараа дамжуулан худалдадаг газарые тиимэ орёо бэшэ, олониитын зүгһөө хиналта хэхэдэ хүнгэн, юрын, хүдөө ажахын үйлэдбэриин эрилтые һураггүй дүүрэнээр хангадаг болгохо тушаа хэмжээ абаха арга боломжо бидэнэртэ олгохо байна.

IV

Бэлэдхэлэй органуудай хүдэлмэри һайжаруулха

Нүхэд! Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ гуримай хубилгагдахатай хамта бэлэдхэлэй органуудай хүдэлмэриие эрид һайжаруулха ёһотойбди.

Бэлэдхэлэй олон янзын формо, нэгэ продукциин түлөө нүгөөдыень тоолохо, һэлгэхэ ябадалые үргэнөөр хэрэглэлгэ, нэгэ продукциин түлөө элдэб янзын үнэ сэн түлэлгэ хадаа продукци тушаагшадтай тоосохо болон тоо бүридхэхэ орёо нобшо системэ бии болгоо, бэлэдхэлэй органуудай адар нобшо аппарат байгуулаа. Энэ аппарадые хангахын тула гүрэн тон ехэ гаргаша хэнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ бэлэдхэлэй аппарадые хороохо, һайжаруулха хүдэлмэри яһала хэгдэһэн байгаа, гэбэшье энэ хэрэг эсэстээ хүргэгдөөгүй. Бэлэдхэлшэд үшөөл аргагүй олон байна, бэлэдхэл хэхын тула гүрэн үшөөл хэмжээлэшэгүй ехэ гаргашада ороно.

Бэлэдхэлэй хүдэлмэридэ манайда үшөөл олон дутагдал бии, ажал хэрэгтээ хойрог нобшоор хандаха ябадал үшөөл олоор үзэгдэнэ. Энээнэй урда тээ байһан мяханай болон һүнэй промышленностиин министерство томо гэгшын мяханай комбинадуудые байгуулха гэжэ оролдодог һэн. Тиихэдэнь Заготскодой конторонууд районуудһаа мал тушаан абадаг аад, һайн базагүй, мал үүсэлхэ пунктгүй байдаг байгаа. Тэдэнэр тушаажа абаһан малаа иигэн тиигэн байлгаад, мяханай комбинадта абаашаха гэжэ холын газарта туудаг байһан юм. Тиихэдэнь малынь шэгнүүрээ гээжэ, гүрэн ниилээд ехэ мяханай продукци дутуугаар абадаг байгаа.

Жэшээ болгон, Казахстанай нэгэ областиие—Семипалатинска областиие абажа үзэе. Эндэ табан областиие хангадаг мяханай комбинат байгуулагданхай. Алтайн хизаарһаа, Талды-Курганай, Зүүн Казахстанай, Павлодарай областьнуудһаа мал олон зуун километртэ туугдажа, эндэ асарагдана. Комбинадай үйлэдбэриин бүтээсэ халаан соогоо мянган толгой эбэртэ бодо мал, 7 мянган хонин, 800 гахай, 2 мянган шубуун юм. Харин энэ мяханай комбинат үнгэрэгшэ жэлдэ өөрынгөө хүсэнэй оройдоо 45 процентдэ ажалаар хангагдаһан байгаа.

Манайда мяханай томо комбинадуудые американска түхэлөөр бариха хүсэлэн гараһан байна. Энэ хадаа арадай ажахыда ехэ гарза хохидол ушаруулдаг байгаа. Тиимэһээ энэ асуудалые һайса шэнжэлжэ, зүб шиидхэбэри олохо хэрэгтэй болоо гээшэ ха. Колхозууд болон совхозуудай, мүн тэрэшэлэн хубиин ажахынуудай малаа худалдадаг байхын тула мяха болбосоруулдаг бүри жэжэ пунктнуудай, холодильнигуудай барилгые үргэдхөө һаа таарамжатай.

Мүн һү бэлэдхэлгые эмхидхэлгэдэ ехэ дутагдал бии. Колхозууд болон совхозуудай олоороо эмхидхэгдэжэ байһан түрүүшын үедэ, гушаад он тухай хэлэнэб, хүдөө нютагуудта сэхэ ажахы дээрээ һү тушаан абадаг сепараторна пунктнууд, һү болбосоруулха заводууд байгуулагдаһан юм. Хожомоо һүнэй заводууд, пунктнууд совхозууд болон колхозуудай мэдэлһээ абтажа, һү тушаан абадаг гүрэнэй пунктнууд хүдөө нютагуудта эмхидхэгдэһэн байгаа. Жэшээнь, Украинада 30 мянга шахуу имэ пунктнууд байгуулагдаһан байна. Тэдэниие барижа байхын тула ганса 1957 ондо 145 миллион шахуу түхэриг гүрэнэй мүнгэн гаргашалагдаһан байха юм. Үмсөөр тушаагшадһаа һү тушаан абадаг нэгэ хүн үдэр соогоо дунда зэргээр 57 литр гэхэ гү, али тухайлхада бидон хахад һү тушаан абадаг байгаа гэжэ тоологдоһон байна. 1958 ондо эдэ пунктнуудые барижа байхын тула Украинын республика 140 миллион шахуу түхэриг гаргашалха гэжэ харааланхай. Дунда зэргээр абажа үзэхэдэ, тонно һүндэ 300 шахуу түхэригэй накладной гаргаша, тэрэ тоодо бэлэдхэлшэдэй аппарадай салин хүлһэндэ 209 түхэриг гаргашалагдаха болоно. Тиимэһээ тонно һүнэй 1200 түхэригөөр худалдан абтаха сэнтэй болоходонь тэрээн сооһоо 25 процентнь накладной гаргашада ошохо юм.

Мүнөө һүнэй уялгата ёһоор үмсөөр тушаагдахаяа болёод байхада һү тушаан абадаг гүрэнэй жэжэ пунктнуудые хааха хэрэгтэй. Колхознигууд, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай үмсын ажахыһаа малажалай продуктнуудые тушаан абахаяа болинхойбди. Манайда һү имагтал ехээр тушаагшад—колхозууд болон совхозууд лэ байна гээшэ. Тиимэһээ колхозууд болон совхозуудай һүеэ томо пунктнуудта тушаадаг байхаар ажал хэрэгээ эмхидхэхэ ёһотой. Харин тиихэдэ үлүү һүтэй колхознигууд тэрэнээ эмхитэй гуримтайгаар, колхозуудаар дамжуулан худалдажа шадаха байна. Колхоз гүрэндэ продуктнуудые тушаагаад, мүнгыень абаад, колхознигуудтаяа тоосоно аабза. Колхоздо имэ юумэ хэхэ хүнүүдшье — мал ажалай фермые даагшанар болон бусадшье хүдэлмэрилэгшэд бии.

Мал шахан таргалуулхын тула сахарай, крахмалопатокын, архи-спиртын заводуудһаа гараһан үлэгдэлые хэрэглэхэ тухай асуудалда анхаралаа хандуулмаар. Сахарай заводуудай дэргэдэ мал шахан таргалуулха пунктнуудые барижа, тэндэ мал шахан таргалуулха хэрэгтэй. Заводто буйлуулхадань сахарай свёклоһоо гараһан үлэгдэлые хэдэн арбаад, зуугаад километртэ шэрэһэнэй хэрэггүй.

Үндэгэ бэлэдхэлгые тэрэшэлэн гуримшуулха шухала. Бидэнэр яахадаа үндэгэ бэлэдхэжэ абаад, инкубаторна станцинуудта тушаанабибди, тэдэ станцинууд яахадаа үндэгэеэ дам саашань колхозуудта худалданаб гэжэ асуултай. Худалдаа наймаанда гаргахын тула тэды шэнээн үндэгэ бэлэдхэбэл дээрэ бэшэ гү. Дальбараануудые даража гаргалга тухай колхозууд өөһэдөө инкубаторна станцинуудтай харилсаа холбоо тогтоог лэ. Томо колхозууд болон совхозууднай өөһэдын инкубатортай байхаар болоо бэшэ гү гэжэ юрэнхыдөө бодожо үзэхөөр байна.

Манай мүнөөдэр хэлсэжэ байһан, бэлэдхэлэй органуудай хүдэлмэридэхи дутуу дунданууд нэгэнтэ бэшэ шанғаар шүүмжэлэгдэһэн байгаа. Мал ажал саашадань хүгжөөхэ хэмжээ-ябуулгануудые 1955 ондо КПСС-эй ЦК-гэй январска Пленум дээрэ хаража үзэхэ зуураа, хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэлгэ үндэһөөрнь һайжаруулха тушаа Госпланда, Хүдөө ажахын министерстводэ, Талха-хилээмэнэй министерстводэ, Центросоюзда болон бусад организацинууд, зургаануудта бодото даалгабари үгтэһэн байгаа.

Дээрэ дурсагдаһан баримтанууд дээрэһээ харахада, гурбан жэлэй саада тээ шүүмжэлэлдэ ороһон олохон дутагдал үшөө усадхагдаагүй байһаар. Энээн тушаа дээрэ дурсагдаһан организацинуудай болон зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэ Пленум асуулта хэхэ эрхэтэй байна бшуу.

Мүнөө бэлэдхэлэй шэнэ системын, нэгэн адли үнэ сэнгэй тогтоогдожо байхада, колхозууд, совхозууд болон колхознигуудһаа хүдөө ажахын продуктнуудые тушаан абадаг бүхы системые ниилээд һайжаруулха, мүн тоо бүридхэл, тоосооe һайжаруулха эрхэ нүхэсэл бии болобо. Эдэ бүгэдэ хадаа бэлэдхэлэй аппарадые хороохо арга боломжо олгохо, бэлэдхэлэй хүдэлмэриие болон ажалшадые эдеэ хоолоор, хүнгэн промышленностиие түүхэй эдээр хангаха хэрэгые һайжаруулха байна.

Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэлгэ һайжаруулхын хажуугаар эдэ продуктнуудые худалдалга һайнаар эмхидхэгдэхэ ёһотой. Гүрэнэй худалдаа наймаае үргэдхэхэтэйгөө хамта колхозой худалдаа наймаа үргэдхэхэ хамаг шухала эрхэ нүхэсэл бии болгожо, үлүү гараһан хүдөө ажахынгаа продукциие сэхэ колхозой дэлгүүр дээрэ худалдаха арга боломжо колхозуудта олгохо хэрэгтэй. Гэбэшье, колхоз бүхэн заал һаа сэхэ рынок дээрэ юумэеэ худалдаха ёһотой гэжэ хэлэгдэнэ бэшэ. Энэ хэрэгые гол түлэб манай эд хэрэглэгшэдэй коопераци эмхитэйгээр эрхилхэ зэргэтэй. Тиигэбэл, гүрэндэшье, колхознигтошье, худалдан абагшадташье ашагтай байха бэлэй. Ашаггүй гаргашын багаар хэгдэбэл, үнэ сэн улам химда болохошье, манай ороной ажалшадта улам ашагтай туһатай байхашье һэн.

V

Хүдөө ажахые хүтэлбэрилхэ талаар партийна, советскэ органуудай зарим зорилгонууд

Нүхэдүүд! Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха талаар парти, правительствын бэелүүлжэ байгаа хэмжээ-ябуулганууд, мүн энэ Пленум дээрэ харагдажа байгаа дурадхалнууд хадаа партийна, советскэ органуудай зүгһөө хүдөө ажахые хүтэлбэрилгэеэ һайжаруулхые эринэ.

Оройтоһон хабарай эрхэ байдалда хабарай ургамалнуудай тарилгые амжалтатайгаар үнгэргэһэн дүнгүүд хадаа машинно-тракторна станцинуудай шэнэдхэн хубилалга колхозуудай хүдэлмэридэ һайн нүлөө үзүүлжэ эхилээ гэжэ харуулна. 1958 ондо хабарай тарилга үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо һайнаар, үлүү эмхитэйгээр үнгэргэгдөө.

Элбэг ехэ ургаса абахын түлөө тэмсэлэй гол зорилго мүнөө юуб гэхэдэ, бүхы пропашной ургамалнуудай тарилгые һайнаар, саг соонь харууһалха, ургаса хуряалгые эмхитэйгээр үнгэргэхын тулада кадрнууд болон техникые һайнаар бэлэдхэхэ, тиихэдээ ороoһото таряае амяарлан хуряаха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулха шухала.

Малай тоо толгойе саашадань олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ, мал ажалай продукциин өөрынь үные доошолуулха хэрэгтэмнай шиидхэхы эрхэ нүхэсэл болоһон мал ажалдаа элбэг ехэ тэжээл бэлэдхэхэ тухай мүнөөнһөө онсо анхарал хандуулха ёһотойбди. Мүнөө жэлдэ гектар бүриһөө 300 центнерһээ доошо бэшэ кукурузын эшэ набшаһа ургуулжа абаха уялга абаад, ороной бүхы республиканууд, хизаарнууд болон областьнуудай колхозууд, совхозуудые мүрысөөндэ уриһан Курска областиин колхознигуудай һайн үүсхэлынь дэмжэгдэхэ ёһотой.

Мал ажал хүгжөөхэ талаар партиин табиһан ехэ зорилгонуудые бэелүүлгэ мүнөө малай тэжээл элбэг ехээр бэлэдхэхэ асуудалые шиидхэлгэһээ бүрин дулдыдаха байна. Малай тэжээл элбэг ехээр бэлэдхэхэ хэрэгтэ гол үүргэ дүүргэдэг ургамал болоһон кукуруза тухай ойлгууламжын хүдэлмэри хэдэн жэлэй туршада ябуулжа байнабди. Энээниие зүбөөр ойлгожо, кукуруза ургуулжа абаха агротехникые шудалһан хүдэлмэрилэгшэд Советскэ Союзай байгаалиин элдэб эрхэ байдалтай бүхы заха хизаарнуудта жэл бүри тон һайн амжалта туйлана.

Гэхэтэй хамта, бусад заримашуул энэ ургамалые ургуулан абажа шаданагүй. Яахадаа шаданагүйб гэхэдэ, тэндэнь ямар нэгэн онсо уларилтай бэшэ, харин хуушанайнгаа һанал бодолые табяагүй хүдэлмэрилэгшэд тэндэ бии гээшэл ха. Энэ шэнэ ургамалые шэнжэлэн, тэрээниие тарижа ургуулха агротехникые шудалаад, элбэг ехэ ургаса абажа, мал ажалһаа продукт абалгые эрид дээшэлүүлхэ зорилгоёо амжалтатайгаар бэелүүлхэ эрхэ нүхэсэл бии болгохын, тиигэжэ манай арадай бүхы эрилтые хангахын орондо тиимэ хүдэлмэрилэгшэд кукуруза ургуулжа абаха хэрэгые зүндэнь орхижорхидог, һайн ургаса абахын тулада оролдодоггүй байна. Колхозууд, совхозуудта эмхидхэлэй хүдэлмэриие тодорхойгоор ябуулхын орондо тэдэнэр юрэнхы хөөрэлдөө эрхилдэг, эндэхи байгаалиин эрхэ байдал энэ ургамалда таарахагүй гэхэ жэшээнэй элдэб шалтагаануудые зохёодог байна.

Энээнтэй дашарамдуулан Курска областиин Калиновка тосхоной колхозой жэшээ тухай үшөө дахин хэлэхэ дуран хүрэнэ. Энэ колхоз һүүлэй жэлнүүдэй туршада кукурузые 300 гектарта квадратно-гнездовой аргаар тарина, гектар бүриһөө 460 центнерһээ бага эшэ набшаһа абаһан нэгэшье жэл байгаагүй. Тиин уларилай ямаршье эрхэ байдалда кукурузын тогтууритай ургаса абтана. Кукурузын элбэг ехэ ургаса абаһанай ашаар 1957 ондо колхоз 5200 тонно гэхэ гү, али үнеэн бүридөө арбан зургааһаа үлүү тонно силос дараһан. байна. Энээнэй ашаар бүхы түрэлэй малдаа түхэреэн жэл соо кукуруза эдюулжэ, һү һаалгаяа колхоз эрид дээшэлүүлһэн, мяха ехээр абадаг болоһон байха юм. Имэ жэшээ хараад үзэе. Хэрбээ 1953 ондо колхоз оройдоо 47 үнеэтэй байгаа һаа, мүнөө тэдэнь 311 толгой болоо. Хэрбээ 1953 оной январьһаа майн дүүһатар —табан һара соо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 330 килограмм һүн һаагдаһан байгаа һаа, 1958 оной энэ үе соо һү һаалга 1780 килограммда хүрэһэн гэхэ гү, али табаһаа үлүү дахин дээшэлһэн байна. Үнгэрэгшэ жэлэй мүн тэрэ үе соо колхоздо һү һаалга баһал дээшэлээ. 1953 ондо колхоз гэшүүдтэеэ хамта гүрэндэ 12 мянган килограмм һү тушааһан, худалдаһан байгаа һаа, энэ жэлдэ ганса колхоз гүрэндэ 175 мянган килограмм һү худалдаһан байна. Гадна, колхоз гэшүүдтээ 79 мянган килограмм һү худалдаа.

Шадаад байгаа һаа, кукуруза эды шэнээн ехэ юумэ үгэхэ байна бшуу. Мүнөө Калиновка гансаараа тиимэ бэшэ юм. Ороной элдэб зононуудта олон зуугаад түрүү колхозууд, совхозууд жэл бүри кукурузын элбэг ехэ, тогтууритай ургаса абана.

Удмуртска республикын Воткинска районой «Новая жизнь» колхоз 1957 ондо 100 гектарай га бүриһөө кукурузын 800 центнер, тэрэ тоодо 40 гектарһаа га бүриин 1100 центнер эшэ набшаһа абаһан байна.

Удмуртска республикын колхозууд үнгэрэгшэ жэлдэ үнеэн бүридэ 7,5 тонно силос дараһан байгаа. Энээнэй ашаар колхозууд энэ оной таба һарын туршада үнеэн бүриһөө 877 килограмм гэхэ гү, үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхидэ орходоо 315 килограмм һү үлүү ехээр һааһан байна. Удмурти байгаалиин ямар нэгэн онсо эрхэ байдалтай аал?

Һайн шанараа хаа хаанагүй харуулһан кукурузада мүнөө сэгнэлтэ үгэхэ бэшэ, харин энэ ургамалые ургуулжа абаха арга шудалхые хүсэдэггүй хүдэлмэрилэгшэдтэ сэгнэлтэ үгэхөөр гү, али тэдэнэй хойшоо буляалдахыень болюулаад, кукурузые одоолшье шудалжа, тэрээниие ёһотойгоор эрхилдэг болгохоор болоо бэшэ юм гү. Хэрбээ тэдэнэй тиигэжэ шадахагүй байгаа һаань, бүхы Советскэ Союз дотор олоной хэжэ байдаг юумые хэжэ шадаха шадабаритай хүдэлмэрилэгшэдөөр тэдэниие һэлгээ һаа болохо бэшэ юм гү.

Олон совхозуудта кукуруза ургуулха хэрэг илангаяа тэсэшэгүй байна. Совхозуудай зарим директорнүүд гүрэнэй фондһоо тэжээл абажа, мал ажал хүгжөөдэг байһан хуушанай гуримда һурамхи болоһон, зоргоороо байһан зангаа табяагүй байһаар. Тэдэнэр гүрэнһөө жмых, холимог тэжээл, ороoһото тэжээл абадаг, өөһэдөө тэжээл бэлдэдэггүй, асармал тэжээлээр мал тэжээхэдэ гүрэндэ хэды шэнээн гарзатайб гэжэ тооложо үзэдэггүй байгаа.

Совхоз бүхэнэй өөрын тэжээл бэлэдхэхын түлөө харюусалгатай байһыень директорнүүд, агрономууд болон зоотехнигүүдтэ һануулхаар болоо хабди. Совхозой хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһыеншье совхозуудай ажал-ябуулгын экономическа ашаг үрэһөө ехэнхидээ дулдыдуулан түлэхэ хэрэгтэй. Хэрбээ ажахые үндэр хэмжээндэ эрхилжэ шададаггүй хүнүүдэй тэндэ байгаа һаань, тиимэ хүтэлбэрилэгшэдые һэлгэхэ, тиихэдээ түсэбэй дүүргэлтые, парти, правительствын табиһан зорилгонуудай шиидхэлгые хангажа шадаха хүсэд шадабаритай хүнүүдые хүтэлбэридэ дэбжүүлхэ хэрэгтэй.

Томо ажахы эрхилдэг баян дүй дүршэлтэй манай совхозууд хүдөө ажахы эрхилэлгын шэнэ арга метод шудалха талаар урагшаа ехэ алхам хэхэ ёһотой. Тиихэдээ малдаа тэжээл, түбхын түрүүндэ кукуруза ехээр бэлэдхэхэ асуудалда тиимэ алхам хэжэ, тэрээнэйнгээ ашаар мал ажалые дэбжээхэ, продукциин өөрынь үные доошолуулха талаар бүхы арга боломжо байгуулха, мал ажал хүгжөөлгэдэ түрүү һуури эзэлхэ шухала. Газар таряалан, мал ажал хүгжөөхэ тэмсэлдэ манай совхозуудай жэшээтэ ажахынууд болохын түлөө тэмсэхэ хэрэгтэй.

Зарим республиканууд, областьнууд болон районуудай хүтэлбэрилэгшэдэй үнгэрэгшэ жэлдэ кукурузын силос горьтойгоор бэлдэхэ тухай ехээр хөөрэлдэһэн байгаа, гэбэшье, бодото дээрээ энэ жэлдэ олон районуудта үбэлэй, хабарай үедэ һү һаалга доошолһон байна. Тэжээлэй запас тухай мэдээнүүдэй хэдэн республиканууд болон областьнуудта буруугаар, хөөргэгдэжэ табигдаһан байһыень ажабайдал харуулаа. Энээнэй эсэстэ үбэл, хабартаа тэжээл дутаһан, үнеэд дутуу эдеэлүүлэгдэдэг байжа, олон областьнуудай колхозууд болон совхозуудта һү һаалга дээшэлээгүйһөө байтагай, харин үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо доошолһон байна.

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта)

Нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлэй түгэсхэл

(Эхиниинь 2-дохи нюурта).

Тиимэ болохолоороо, район дотор 10—15 мянган тонно силос бии гэжэ мэдээнүүд дотор харуулха бэшэ, харин үнеэн бүридэ үнэхөөрөө 10—15 тонно силостэй байха хэрэгтэй болоно. Тиигэбэл жэл соо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 3500—4000 литр һүн һаагдаха байна. Хэрбээ гектар бүриһөө кукурузын 70 гү, али 80 центнер эшэ набшаһа абаха болоо һаа, тэжээл элбэг ехээр бэлдэжэ шадахагүй байһамнай сохомтой. Бодомжотой эзэн һаа, тиимэ бага ургаса абаха аад, энэ культурые тарихагүй байна. Тэрэ хадаа шииг ехэтэй газарта хартаабха таряа һаа, гектар бүриһөө тэжээлэй үлүү олон единицэ абажа шадаха байна.

Олон районуудта кукурузын ургаса яахадаа багаар абтанаб гэхэдэ, жэлһээ жэлдэ элбэг ехэ, тогтууритай ургаса үгэжэ шадаха энэ ургамалда анхаралгүйгөөр, хайша хэрэгээр хандаһанһаа болоно. Бүхы юумэн оролдолгоһоо, ажал хэрэгээ зүбөөр, үсэд нэтэрүүгээр эрхилхэ шадабариһаа дулдыдадаг байна бшуу.

Нилээд ехээр мэдээжэ болоһон асуудалые заримдаа дахинаа дабтаха хэрэгтэй болоно. Таригдаһан кукурузые гараар шэнгэрүүлжэ байхагүйн тулада, эшэнүүдыень олон үсөөнэйнь талаар тэнсүү байлгажа, тэдээнии һайнаар ургуулха, эдеэшэнтэһэн буурсагуудые абаха эрхэ нүхэсэл бии болгохын тулада нүхэн соо 2—3 үрэһэ һуулгаха хэрэгтэй гэжэ бүгэдэндэ үнинэй мэдээжэ гэжэ һанахаар юм. Гэбэшье, хэдэн олон колхозууд, совхозууд нэгэ нүхэндэ 6—8 үрэһэ тарина, тиихэдээ хүдөө ажахын органуудай баталһан заабариин ёһоор таринабди гэдэг байна. Тиин нормын ёһоор гектарта 20—25 килограмм тарихын орондо 50 гаран килограмм һуулгана. Ургамалай тиимэ үсхэнөөр таригдахада кукурузын тарилгые шэнгэрүүлгэдэ ехэ ажал гаргашалагдадаг, ургасань доошолдог, колхозууд һайн тэжээл болохо кукурузын буурсаг абаха арга боломжогүй болодог байна. Мүнөө жэлдэ хаа хаанагүй кукурузын ехэ ургаса абажа, эрхэ жэлдэ һайнаар бэлдэхын тулада бүхы шадалаа оролдохо хэрэгтэй.

Зарим бусад оронуудта кукуруза ургуулжа абадаг дүй дүршэл тухай хэдэн үгэ тэрэшэлэн хэлэхэ хүсэлтэй байнаб.

Гурбан жэлэй саада тээ Германска Демократическа Республикын хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзахадаа эдеэшэнтээд байхадань силос болгохоор кукурузые таридаг дүй дүршэл тухайда хөөрэлдэһэн байгаабди. ГДР-эй хүтэлбэрилэгшэд республика дотороо кукуруза тариха туршалга хэхэ хүсэлтэй байһанаа мэдүүлээ һэн. Үнгэрэгшэ жэлдэ Советскэ партийно-правительственна делегацини ГДР-тэ ошоод байхада бидэнэр нүхэр Ульбрихт болон ГДР-эй бусад хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта нүхэр Штрубе директортэй, Шванеберын арадай ажахыда ошоһон байгаабди.

Тэндэ ой шэнгээр, тон һайнаар ургаһан кукуруза хараа һэмди. Тэрээн дотор ябаһан моритой хүнии оргы дээрэһээ байтагай, самолёдһоо харахын аргагүй байгаа. Энэ ажахы 1957 ондо «Партизанка» гэжэ сортын кукурузаһаа 950 центнер эшэ набшаһа, тэрэ тоодо 30 центнер буурсаг абаһан байна. Тарилгые оролдосотойгоор харууһалһанай ашаар иимэ амжалта туйлагдаа. Эндэ бүхы кукуруза квадратно-гнездовой аргаар таригдаад, гар ажал хэрэглэнгүй, хоёр шэглэлээр элдэгдэһэн байна.

Нүхэр Пайцони түрүүлэгшэтэй, Фридрих Энгельсын нэрэмжэтэ хүдөө ажахын үйлэдбэриин кооперативта мүн тэрэшэлэн кукурузын элбэг ехэ ургаса абтаа. «ВИР-25» гэжэ гибрид гектар бүриин 750 центнер, тэрэ тоодо 180 центнер буурсаг үгэһэн байна. «Краснодарская-1/49» гэжэ сорт гектарай 820 центнер, «Одесская-10» —гектарай 920 центнер ургаса үгэһэн байна.

ГДР-эй хэдэ хэдэн бусад ажахынууд кукуруза мүн лэ амжалтатайгаар ургуулжа, тон һайн амжалта туйлана. Малаа кукурузын силосээр эдеэлүүлдэг болоһон «Нейгатерслебен» гэжэ арадай ажахыда гансахан 1957 он соо үнеэн бүриһөө һү һаалга 2459 килограммһаа 3710 килограммда хүрэһэн гэхэ гү, али 1251 килограммаар нэмэһэн байна. Гэбэшье, ГДР-эй зарим колинууд дээрэ кукурузын тарилгые ехэ нормотойгоор, үсхэнөөр хэжэ, ургасыень бага болгоһон ушар бии байгаа һэн.

Энэ жэлдэ немец ханинарнай гектар бүриһөө дунда зэргээр кукурузын 600 центнер эшэ набшаһа абаха зорилго табинхай. Тэдэнэр 200 мянга гаран гектарта кукуруза тарина. Хэрбээ тэдэнэрэй тарилгаяа һайнаар элдүүрилээд байбалнь,—тэрээндэнь бидэнэр эжэглэнэгүйбди,—тэжээл бэлэдхэлгые ехэдхэжэ, мал ажалаа саашадань хүгжөөхэ талаар ГДР-тэ ехэ арга боломжо байгуулагдаха байна. Энэ хадаа эдеэ хоолой продуктнуудые ехээр абадаг болохо хэрэгтэ шухала удхашанартай байха юм.

Немец нүхэд экономическа һонин тоо баримтануудые гаргаһан, тэрэнь «Германска Демократическа Республикада кукуруза тарилга» гэһэн ном дотор толилогдоһон байна. Манай мэргэжэлтэдтэ, хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ энэ номой ехэ һонирхолтой байһаниинь дамжаггүй. Энэ ном дотор толилогдоһон материалнууд соо гүнзэгы шэнжэлэл хэгдэһэн, бусад ургамалнуудтай сасуулхада кукурузын экономическа ямар ашагтай байһаниинь харуулагдаһан байна. Энэ ном таанарта үгтэхэ. Энэ номтой, манай немец ханинарай дүй дүршэлтэй анхаралтайгаар танилсахыетнай, нүхэдүүд, уряалха байнаб.

Энэ хабар Чехословакиин Республикын, Венгриин Арадай Республикын, Румыниин Арадай Республикын кооперативууд болон гүрэнэй ажахынуудта манай мэргэжэлтэдэй туһаламжатайгаар кукуруза квадратно-гнездовой аргаар таригдаа. Абтаһан мэдээнэй ёһоор, кукуруза тон һайнаар ургажа байна, эрхим һайн квадрат болон гаража, мүнөө тарилгань хоёр шэглэлээр элдүүрилэгдэжэ байнхай. Һайн ургасын абтаха байһанда этигэхэ бүхы эшэ үндэһэн бии. Эдэ республиканууд ажалшад кукуруза ургуулха шэнэ арые, үнеэд болон мяханай малые эдеэлүүлхын тулада силос хэрэглэхэ ябадалые ехээр һонирхоно.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Финляндида ошоод, тэндэхи гүрэнэй ажал-ябуулагшад болон таряашадтай хөөрэлдэжэ байхадаа бидэнэр кукуруза ургуулдаг дүй дүршэл тухайдаа хөөрэжэ үгэһэн байгаабди. Тэдэнэр манай дүй дүршэлөөр һонирхоо һэн. Парламентын гэшүүн, хүдөө ажахын наукануудай доктор Виролайненай, фермер Пеурай ажахыда болон бусад ажахынуудта, мүн тэрэшэлэн хүдөө ажахын научно-шэнжэлэлгын институтда (Тикурилла) Советскэ мэргэжэлтэдэй туһаламжаар кукуруза таригдаһан байгаа.

Июниин тэн багта тарилгын хэгдээшье һаань, һайн ургаса абтаһан байна. Жэшээлхэдэ, институтда «ВИР-25» гэжэ гибридэй кукурузын гектарһаа 478 центнер, «Закарпатская»—460, «Краснодарская—1/49»—413 центнер эшэ набшаһан абтаһан байна. Американска гибрид гектарай 292 центнер ургаса үгөө.

Финскэ делегациин Советскэ Союзда ерээд байхада доктор Виролайнен юрэнхыдөө тэжээлэй хоморлодог байһан март, апрель, май һаранuудай туршада бүхы малаа кукурузын силосээр эдеэлүүлээб гэжэ хэлээ һэн. Энэ жэлдэшье кукурузын үрэһэ эльгээхые тэрэ хүсэһэн байгаа.

Эдэ бүхы баримтанууд хадаа кукуруза гээшэ тэжээлэй бусад ургамалнуудтай сасуулхада, илангаяа ехэ ургаса үгэдэг, тэрээнии ургуулхада ажал эгээ багаар гаргашалагдадаг гэжэ харуулна.

Элбэг ехэ ургасын түлөө тэмсэхэдээ агротехникые нарийнаар сахиха хэрэгтэй. Тарилгын квадратно-гнездовой гү, али квадратна арга хадаа ургамалһаа дулдыдуулагдан заатагүй хэрэглэгдэдэг болохо ёһотой. Хүтэлбэрилэгшэ бүхэн энэ аргын шухала байһан тухай хэлэжэ шадахаһаа гадна, тэрээнии бодото ажалдаа, үйлэдбэридөө хэрэглэжэ шадаха уялгатай. Бүхы колхозууд болон совхозуудта тарилгын зүб квадрат хэжэ һураха хэрэгтэй. Энэ хадаа элдүүрилгые механизацилха ябадал хангажа үгэхэ, гар ажалые зайсуулха, хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилгын гаргашые доошолуулха арга олгохо байна.

Овощь тарихадаа рассадыень тэжээлтэй горшоогхонууд соо ургуулха ябадалай ашагтай байһаниинь элирүүлэгдээ. Энэ хадаа манайда хэдэн арбаад жэлэй дүй дүршэлөөр, Хитадта олон зуугаад жэлэй дүй дүршэлөөр элирүүлэгдэһэн байна. Рассадые ургуулха энэ аргые колхозууд, совхозууд овощь тарихадаа үргэнөөр хэрэглэхэ ёһотой. Гэбэшье, албан хойрог заншалтай болоһон манай зарим хүтэлбэрилэгшэд үбгэ эсэгэнэрэйнгээ хуушанай аргые яашье табинагүй, шэнэ, эгээ түрүү арга метод шудалжа, хэрэглэнэгүй. Иимэһээ бидэнэр ажахыдаа туйлай ехэ гаргаша, үлүү ажал хэнэбди. Энээнһээ боложо продуктын үнэ дээшэлнэ.

Хүдөө ажахын бүхы ургамалнуудһаа элбэг ехэ, тогтууритай ургаса абахын түлөө тэмсэл хадаа газар эдлүүриин культура дээшэлүүлхые эринэ. Тиимэһээ ороной зононуудта газар эдлүүриин зүб гурим зохёожо, хэрэглэхэ тухай хэдэн үгэ хэлэхэ хүсэлтэйб. Газар эдлүүриин ногоо тарилгата, заншал болоһон гурим зүб зүйтэйгөөр шүүмжэлэгдэһэн байгаа. Гэхэ зуура, газар эдлүүриин тиимэ гурим огто хэрэггүй гэдээ бэшэ, харин зарим эрхэ байдалда хүдөө ажахын ургамалнуудай ургасые дээшэлүүлгэдэ шухала арга зэбсэг боложо үгэхэнь сохомтой гэгдэһэн байгаа.

Газар эдлүүриин ногоо тарилгата, заншал болоһон гуримые шэнжэлхэ зуураа, бидэнэр байгаалиин-экономическа зарим зононуудта тааруулан, газар эдлүүриин научна баримтатай гурим зохёохыень хүдөө ажахын органуудһаа эрид шангаар эриһэн байгаабди.

Гэбэшье, энэ асуудал мүнөө хүрэтэр ёһотойгоор шиидхэгдээгүй. Нютагай партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органуудай, колхозууд болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө наукын, бодото дүй дүршэлэй туйлалтануудтай, агрономуудай һанамжатай зохилдуулангүй, өөһэдынгөө һанаашаар севооборудуудые эбдэдэг, тарилгын талмайн байгууламжые, үйлэдбэриин тусхай мэргэжэлые һэлгэдэг баримтанууд үсөөн бэшэ үзэгдэнэ.

Шииг нойтоной багаар ородог Казахстанай талын олон районуудта, Поволжьедо, Баруун Сибириин урда районуудта парые усадхаһан ябадалые һэжэглэмээр юм. Парые тиигэжэ усадхахада ургасада ехэ хохидол ушардаг байна. Иимэ баримтанууд хадаа оороһо таряанай ажахые таамагаар эрхилдэг хүтэлбэрилэгшэдэй манайда үшөөл бии байһаниие харуулна. Тэдэ хүтэлбэрилэгшэд колхозууд болон совхозуудай хүдэлмэриин үрэ дүнгые имагтал таригдаһан талмайн тоогоор сэгнэдэг, тус районой газарай хүрьһэнэй, уларилай эрхэ байдалые хэрэгсээдэггүй байна. Колхоз, совхозуудта ехэ талмайда тарилга хэжэ, хүрьһэ элдүүрилгэдэ материальна ехэ гаргаша хээд, өөдэгүй багахан ургаса абадаг ябадал бии.

Хэрбээ тиимэ хүтэлбэрилэгшэд хүдөө ажахые эрхилдэг арга дүршэлые гүнзэгыгөөр мэдээд байгаа һаа, гандадаг зонодо сэбэр пар хэрэглэнгүй аргагүй гэжэ ойлгохо һэн. Энэ зонодо сэбэр пар хэрэглэдэг болоо һаа, ажал багаар хэрэглэжэ, элбэг ехэ ургаса абаха арга олгохо байна. Тиимэ болохолоороо, валовой продукци ехээр абадаг болохо, тэрээнии үйлэдбэрилгэдэ зорюулагдадаг гаргашые эрид доошолуулха арга олгохо юм. Нүгөө талаһаа, хара хүрьһэтэй зонодо, мүн бороо хурын ехээр ородог бусад районуудта сэбэр пар ехээр байлгаһанай огто хэрэггүй.

Хүдөө ажахы эрхилэлхэ научна баримтатай гуримые хэрэглэхэ ябадал хадаа хаа хаанагүй бүхы партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай зүгһөө үдэр бүри ударидагдажа байха гүрэнэй шухала хэрэг гээшэ гэжэ харагдаха ёһотой. Энэ талаар агрономууд, зоотехнигүүд, механизаторнууд болон хүдөө ажахын бусад мэргэжэлтэд ехэ үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй.

Хүдөө ажахы эрхилхэ научна баримтатай гуритүрэлэй үтэгжүүлгэ бүри ехээр хэрэглэдэг болохо хэрэгтэй. Нютагай үтэгжүүлгые: наг шэбхэ, холимол үтэгжүүлгэ болон бусадай удхашанарые тоохогүй ябадал олон районуудта урдынхи хэбээрээ үзэгдэнэ. Колхозууд болон совхозуудта хүсэд хүрэхэ үтэгжүүлгые бии болгожо, тэрээнии зүбөөр хэрэглээгүй сагтаа элбэг ехэ ургаса абахын аргагүй.

Гэхэтэй хамта, минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ тухай асуудал эрид хурсаар табигдаха ёһотой. Химическэ промышленностиие хурдан түргэнөөр хүгжөөжэ байһан мүнөө үедэ минеральна үтэгжүүлгэ тон ехээр үйлэдбэрилхэ, манайда бии байгаа элбэг ехэ түүхэй эдые гүйсэд ашаглаха ехэ арга боломжо нээгдэжэ үгэнэ.

Минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгые ойрын жэлнүүдэй туршада эрид ехэдхэхэ хэмжээ-ябуулгануудай программа зохёохыень СССР-эй Госпланиие, союзна республиканууд Министрнүүдэй Соведүүдые уялгалха хэрэгтэй гээшэ ха.

Нүхэдүүд! Хүдөө ажахын органуудай байгууламжа тухай асуудалнуудые үшөө дахин хаража үзэхэ хэрэгтэй. Һүүлэй жэлнүүдэй туршада хүдөө ажахын органуудай аппарат нилээд ехээр хороогдоо. Энэншье зүб. Гэбэшье, хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэридэ ехэ дутагдалнууд үшөөл олон. Эдэ органуудай аппарадай хүдэлмэрилэгшэдэй гол анхарал үйлэдбэриие эмхидхэхэ асуудалда бэшэ, харин элдэб зүйлэй статистическэ мэдээнүүдые суглуулгада хандуулагдана. Энэ аппарадай байгууламжа гүрэнэй материальна үнэтэ хэрэгсэлнүүдые колхозууд болон совхозуудай хоорондо хубаарилха, элдэб тоо мэдээ суглуулха хэрэгтэ зорюулагданхай.

Хүдөө ажахын органуудта тус тус һалбариин таһагууд биншье һаа, эдээнэй ажал-ябуулгань һалбариингаа талаар тоо мэдээ суглуулха хэрэгтэ мүн лэ зорюулагданхай. Аппарат үйлэдбэриин-эмхидхэлэй хэрэгтэ зорюулагданагүй. Энэнь ехэ дутагдал гээшэ. Аппарадай хүдэлмэрилэгшэд хүдөө гарахадаа олон ушарта өөһэдынгөө һалбариин талаар үйлэдбэриие эмхидхэхын тулада бэшэ, харин туристнар боложо гарана. Тиимэ хүн ажахы муугаар эрхилэгдэнэ гү, али һайнаар гү гэжэ имагта тэмдэглэдэг байна. Энэнь колхозууд болон совхозуудта ямаршье туһа хүргэнэгүй. Энэ хэрэггүй метод гээшэ.

Тоо мэдээ суглуулаад мэргэжэлтэдэйнгээ һуудаггүй, харин үйлэдбэриие эмхидхэгшэд байхаар хүдөө ажахын органууд, тэдэнэй аппарат байгуулагдаһаа байха ёһотой. Тоо мэдээ суглуулжа, согсолхо хүдэлмэриие ЦСУ, тэрэнэй нютагай органууд дүүргэхэ ёһотой ха юм. Хүдөө ажахыгаар али бүхы мэдээ суглуулха хүдэлмэриие ЦСУ-гэй районуудай органуудта дамжуулан үгөөд, энэ ажалһаа хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые сүлөөлхэ хэрэгтэй.

Хүдөө ажахын органуудта тус тус культурануудаар, жэшээлхэдэ, хартаабхаар гү, али овощёор инспекторнүүдтэй байхада болохо байна гээшэ ха. Эдэ инспекторнүүд районой гү, али областиин, колхозуудта гү, али совхозуудта ажал хүдэлмэри зүбөөр эмхидхэлгын түлөө харюусаха уялгатай. Мал ажалай талаар инспекторнүүд хэрэгтэйшье боложо болохо байна. Зүгөөр, колхозуудай онсо өөрэ илгаае, мал ажалайнь шэглэлые хараадаа абажа, жэшээлхэдэ, эбэртэ бодо малаар, шубуугаар иимэ хүнүүдые оложо табиха хэрэгтэй. Тиигэбэл, инспекторнүүд мал ажалай юрэнхы байдалай түлөө бэшэ, харин мал ажалай ямар нэгэн һалбариин түлөө харюусаха болоно бшуу.

Урмашуулха гол ёһо баримталан инспекторнүүдтэ салин хүлһэ тогтообол таарамжатай: заатагүй абаха салин хүлһэнэй доодо захын хэмжээ тогтоохо хэрэгтэй. Энэ бүхы салин хүлһэнэйнь хубинь болохо ёһотой. Тиихэдэ гол салин хүлһэниинь хүдэлмэриинь үрэ дүнгэһөө, тайлбарилан хэлэбэл, абаһан ургасаһаа, продукциһаа дулдыдуулан тогтоогдохо зэргэтэй. Тиигээд байхада хүнүүд өөртөө даалгагдаһан хэрэгэй түлөө харюусалгаяа хүсэдөөр мэдэржэ, үйлэдбэриие ёһотойгоор лэ эмхидхэгшэд болохо бшуу. Ажал хүдэлмэри иигэжэ эмхидхэхэдэ, үйлэдбэриие тусхай мэргэжэлдэ оруулха хэрэгтэ туһалха байна. Энэ ушар ургасын дээшэлхэ, малай ашаг шэмын нэмэхэ, колхозуудай экономикын бэхижэхэ ябадалда хүргэхэ гээшэ. Иимэ эрхэ байдалда инспекторшье өөрынгөө ажалай түлөө һайн шагнал түлөөһэ абаха болоно.

Иимэ асуудалаар һанамжануудаа мэдэлсэхэ шухала гэжэ би һанаха байнаб. Колхоз, совхозуудта хүдөө ажахын үйлэдбэри эмхидхэхэ, тиихэдээ наукын үндэһэ һуури һайнаар баримталха, энэ хэрэгтэ научна эмхи зургаануудые, мэргэжэлтэдые эдэбхитэйгээр, сэхээр хабаадуулха ябадалда бүхы анхаралаа хандуулдаг байхаар хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэриие саашадань шэнэдхэн табиха шухала болоно гээшэ ха.

Научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудай хүдэлмэриие шэнэдхэн табиха, тэдэнии үйлэдбэридэ дүтэлүүлхэ тухай КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет 1956 ондо шиидхэбэри гаргаһан юм. Областьнуудта хүдөө ажахын комплексно станцинууд байгуулагдаа, хэдэ хэдэн областьнуудта эдэ станцинууд хүдөө ажахын институдуудтай нэгэдүүлэгдээ. Мүнөө бүхы шахуу областьдо хүдөө ажахыгаар научна центрнүүд бии болонхой.

Хүдөө ажахын олон научна эмхи зургаанууд, илангаяа тэдэндэ партийна, советскэ органуудай туһаламжа үзүүлһэн газарта туршалгын томо ажахынуудтай боложо, тэндээ һайн сортын үрэһэ ургуулдаг, һайн үүлтэрэй мал үсхэдэг, тэдээгээрээ колхозуудые хангадаг, түрүүшүүлэй дүй дүршэл шэнжэлэн согсолдог болоһон байна. Колхоз, совхозуудтай нягта холбоотой, үйлэдбэридэ наукын туйлалтануудые, түрүүшүүлэй дүй дүршэл нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлгэдэнь тэдэндэ туһалдаг яһала олон станцинууд, опорно пунктнууд бии. Наукын туйлалтануудые пропагандалха, тэдэниие колхозно-совхозно ажал хүдэлмэридэ нэбтэрүүлхэ хэрэг һулаар эрхилдэг олохон научна эмхи зургаануудай бии байһаниинь гэмшэлтэй.

Туршалгын станцинуудые колхоз, совхозуудта хүдөө ажахын үйлэдбэриие эмхидхэхэ гол опорно пунктнууд болгохоор ажал хэрэгээ бидэнэр юундэ эмхидхэжэ шадахагүй байна гээшэбибди. Манай орон дотор иимэ эмхи зургаанууд яһала олон, тэдэндэ шадабари ехэтэй мэргэжэлтэдшье олоороо ажаллажа байдаг. Тэдэнэр колхоз, совхозуудай түрүү дүй дүршэлые имагтал һонирхолой тулада шэнжэлдэг байна. Колхоз, совхозуудта хүдэлмэрилжэ байһан научна хүдэлмэрилэгшэд тэндэхи байдалые тодорхойгоор шэнжэлэн мэдэдэггүй, ямар нэгэн аргые, ямар нэгэн шэнэ дүршэлые дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр нүлөөлдэггүй байха юм.

Колхоз, совхозуудай үйлэдбэриие эмхидхэлгэдэ хүдөө ажахын институдуудай, туршалгын станцинуудай, тэдэнэй опорно пунктнуудай дүүргэдэг үүргые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Наукын туйлалтануудые, орооһо таряанай ажахы эрхилэлгын, техническэ культуранудые тарилгын болон мал ажал эрхилэлгын түрүү аргануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхын түлөө харюусалгые тэдэндэ даалгаха хэрэгтэй. Туршалгын станцинуудай, тэдэнэй опорно пунктнуудай дүй дүршэлдэ бүхы колхоз, совхозуудай түшэглэдэг болохын тулада тэдэниие үнэхөөрөөл жэшээтэ һайн болгохо шухала байна.

Манай орон дотор, мүн хилын саана бии боложо байһан бүхы түрүү, шэнэ юумые научна эмхи зургаанууд шэнжэлэн үзэжэ, өөһэдтөө ажал дээрэ шалгаһанайнгаа һүүлээр өөһэдынгөө нютаг нютагуудай колхоз, совхозуудта дэлгэрүүлхэ ёһотой. Туршалгын станцинуудай, хүдөө ажахын бусад научна эмхи зургаануудай зүгһөө өөһэдынгөө районо, өөһэдынгөө зоныи колхоз, совхозуудта үйлэдбэри эмхидхэхэ тус тус асуудалнуудаар шухала һанамжа дурадхалнуудые оруулжа байхаар, колхоз, совхозуудта ошожо ямар нэгэн түрүү аргые нютаг дээрэнь тайлбарилжа үгөөд, тэдэниие зүбөөр хэрэглэхыень заажа, харуулжа үгэхын тулада мэргэжэлтэдээ эльгээжэ байхаар ажал хэрэгээ табиха шухала. Һанамжа дурадхалнуудайнгаа, зүбшэлнүүдэйнгээ бодото хэрэг дээрэ бэелүүлэгдэхын түлөө научна эмхи зургаануудай, тэдэнэй мэргэжэлтэдэй эдэбхитэйгээр тэмсэхэ, тэдэнэйнгээ дүүргэлтын түлөө харюусаха байһаниинь ойлгосотой.

Наукые бодото ажал хүдэлмэритэй нягтаар холбохын, научна эмхи зургаануудай үүргэ дээшэлүүлхын, мүн хүдөө ажахын үйлэдбэри дээрэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын түлөө, хүдөө ажахын культуранuудай ургасые болон мал ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлхын түлөө, колхоз, совхозуудай экономикые бэхижүүлхын түлөө хүдэлмэрилэгшэдэйнь харюусалга дээшэлүүлхэ зорилгоор эдэ научна эмхи зургаануудта салин хүлһэ түлэдэг гуримые шэнэдхэн табиха шухала.

Научна туйлалтануудһаа, тэдэниие колхоз, совхозуудай үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгэһээ дулдыданги бэшээр хүдөө ажахын научна эмхи зургаануудта салин хүлһэ түлэдэг мүнөө байгша гурим тогтоогдонхой юм. Эрдэмтэдэй хүдэлмэри урмашуулхын тула шэнэ туйлалтануудай, шэнэ сортын элдэб культурануудые, шэнэ үүлтэрэй малнуудые болон бусад туйлалтануудые дэлгэрүүлһэнэй түлөө эрдэмтэдтэ шагнал түлөөһэ үгэхөөр, тэрэшэлэн наукын эдэ туйлалтануудые болон түрүүшүүлэй дүй дүршэлые колхоз, совхозой үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлдэг хүдэлмэрилэгшэдые урмашуулхаар салин хүлһэ түлэхэ гурим мүнөө тогтоохо хэрэгтэй байгаа. Селекционернүүд шэнэ сортнуудые дэлгэрүүлһэнэй түлөө урмашуулагдаха ёһотой.

Научна шэнжэлэлгын станцинуудай түрүү дүй дүршэлые хэрэглэжэ, өөһэдынгөө ажахые һайжаруулха байһан тулада колхозууд һайн үрэ дүн бодото хэрэг дээрэ туйлаһан эдэ научна эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдтэ зарим зэргын түлөөһэ үгэхэ зэргэтэй.

Наука болон техникын хүгжэлтын хэмжээнһээ дулдыдуулан, түрүүшүүлэй, үйлэдбэридэ шэнэ юумэ үүсхэгшэдэй туйлалтануудые хараада абалсан, промышленна предприятинуудта ажалай нормо болон сэгнэлтэ хододоо шэнэдхэгдэжэ байдаг гээшэ. Хүдөө ажахыда баһал иимэ юумэ хэдэг болохо шухала. Колхоз, совхозуудай материально-техническэ базые бэхижүүлгэдэ хубилалтын боложо байһые, тэрэшэлэн хүдөө ажахын наукын туйлалтануудые, түрүүшүүлэй дүршэлые хараадаа абалсан, ажалай нормые болон хүдөө ажахын али зарим хүдэлмэри дүүргэһэнэй түлөө сэгнэлтые хаһа саг соонь шэнэдхэн хубилгажа байха хэрэгтэй.

Эдэ хэмжээнүүд ажалай бүтээсын саашадаа дээшэлхэ хэрэгтэ туһалха байна бшуу. Хүдөө ажахыда ажалай бүтээсын шууд дээшэлхэдэ хүдөө ажахын продукциин өөрынь үнэ химдарха, продуктнуудые сэн химдарха, манай арад зоной материальна ажана байдал һайжарха байна. Промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэд, совхозуудай хүдэлмэришэд болон колхознигууд бултадаа өөһэдынгөө ажалаар социалистическэ экономикые урагшань дабшуулжа, коммунизм байгуулха талаар партиин табиһан зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ ябадал хангадаг байна.

Манай кадрнуудай шэнэ техникые, ажал эмхидхэлгын түрүү аргануудые оролдосотойгоор шудалаагүй һаань хүдөө ажахые партийна, советскэ органуудай зүгһөө хүтэлбэрилгые һайжаруулхын аргагүй.

Зарим хүтэлбэрилэгшэдэй ажал хүдэлмэриие үнэндөө һайнаар мэдэдэггүй, шэнэ техникэ шудалдаггүй байһые эрид шууд буруушааха хэрэгтэй. Теэд иимэ ябадалай нилээд дэлгэрэнги байһаниинь гэмшэлтэй. Жэшээлхэдэ, тарилга хэхэ талаар һайн байһанаа харуулһан, таарамжатай байһаниинь наука болон бодото ажал хүдэлмэреэр тодоруулагдаһан түрүү аргануд тухай манайда яһала хөөрэлдөөн гарадаг гээшэ. Зүгөөр энэ хөөрэлдөөн хооһон шашалдаан болоод лэ бодото юумэ хэгдэдэггүй, тэрээнһээ боложо шэнэ аргануд үйлэдбэридэ удаанаар нэбтэрүүлэгдэдэг байна. Манайда хойшоо буляалдаха, нобшорхо ябадал яһала гарадаг.

Зарим партийна, советскэ хүтэлбэрилэгшэд, тэрэ тоодо бүри дээгүүр тушаал даадаг хүнүүд элидхэл хэхэдээ, үгэ хэлэхэдээ шэнэ юумын нэбтэрүүлэгдэжэ байһан тухай, хүдөө ажахыда техникын шудалагдажа байһан тухай дурдадаг болобошье, харин өөһэдөө ажал хэрэгые тодорхой һайнаар мэдэдэггүй, ажахын шухала асуудалнуудаар һонирходоггүй байха юм. Өөһэдөө машинануудые мэдэдэггүй,263 тарижа шададаггүй байгаад, жэшээлхэдэ, тарилга хэхэ шэнэ арга нэбтэрүүлхэ шухала байһые бусадта хайшан гэжэ тодо һонороор, үнэмшэстэйгөөр ойлгуулжа шадаха гээшэб.

Хүдөө ажахын шэнэ техникые, үйлэдбэри эмхидхэхэ шэнэ аргануудые оролдосотойгоор шудалха хэрэгтэй. Энэ тиимэ ехэ хүндэ хүшэр бэшэ. Хэрбээ шухала болоод байгаа һаань хүтэлбэрилэгшэ өөрөө юумэ ажал дээрэнь харуулжа яахадаа шадахагүй гээшэб? Тиигэжэ шадаад байгаа һаань хүдэлдэг зургаанайнь, хүтэлбэрилэгшын өөрынь нэрэ хүндэ дээшэлхэ байна бшуу.

Квадратно-гнездовой аргаар тарилга хэхэ ябадалые жэшээ болгон абажа үзэе. Мүнөө үедэ иимэ аргаар хэгдэһэн тарилгын нилээд ехэ талмай дээрэ зүб квадрадууд гараагүй байха юм. Тиин гэһээ ёһотойл һайн квадрат гаргаха арга олгодог техникэ манайда бии, олон колхозууд һайн зүб квадрадуудые гаргадаг байна. Тарилга хэхэдээ квадрадые зүбөөр гаргаха тудам саашанхи элдүүрилгэ хэхэдэ бүри хүнгэн боложо үгэдэг. Квадрадай ёһоор гараагүй байгаа һаань, хүндэлөөшэнь элдүүрилгэ хэхэ үедэ һарюу һуулгагдаһан ургамалнууд усадхагдажа, гектар дээрэхи ургамалнуудай тоо үсөөрхэ, тиимэһээ, ургаса багаар абтаха болоно. Энэ ушар бултанда ойлгосотой. Зүгөөр, техникые мэдэхэгүй байһан дээрэһээ олон хүтэлбэрилэгшэд зүб квадрат гаргаха ябадал хангажа шададаггүй. Хүдөө ажахын органуудта хүдэлмэрилжэ байһан зарим мэргэжэлтэдшье машиные яажа хүдэлгэхыень колхознигуудта харуулжа шадахагүй, түрүү, шэнэ аргаар ямар нэгэн культурые һайнаар тарижа гү, али һуулгажа бирадаггүй байха юм.

Хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдтэ, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдтэ эрилтэ ехээр хэдэг болохомнай шухала байна. Һүүлэй үедэ колхозуудай, мүн районуудайшье хүтэлбэрилэгшэдые шэлэн олохо хэрэгтэ нэгэ зарим нютагуудта эрилтэ багаар хэдэг болоо гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Хүтэлбэрилхы кадрнуудые шэлэн олохо хэрэгтэ областьнуудта анхарал табидаг болохо шухала.

***

Нүхэдүүд!

Энэ Пленумэй зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаад байһан асуудалнууд коммунистическэ байгуулалтын асари ехэ түсэбүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ тон шухала удхашанартай. Эдэ асуудалнууд манай гүрэндэ, бүхы совет арадта ашатай туһатай байна.

Бэлэдхэлэй болон үнэ сэнгэй талаар зүб политика ябуулха гээшэ арадай ажахые хүгжөөхэ, ажалшадай ажана байдал улам һайжаруулха, Совет гүрэнэй хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлхэ экономическа гол аргануудай нэгэн болоно.

Бэлэдхэл хэхэ гурим хубилгаха, хүдөө ажахын продуктнуудта шэнэ сэн тогтоохо хэмжээнүүдые зүбшэн хэлсэжэ байхадаа арадай аша туһые, коммунизм байгуулгын аша туһые бидэнэр харалсаха ёһотойбди. Тиимэһээ бэлэдхэл хэхэ гурим хубилгалга, нэгэн адли сэн тогтоолго колхозуудта ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, орон дотор хүдөө ажахын продуктнуудые түргэнөөр элбэг болгохо, колхозуудые бэхижүүлхэ, тэдэнэй ниитын ажахые дэбжээхэ, совет арадай ажана байдалые саашадань һайжаруулха хэрэгтэ туһалха зэргэтэй.

Уялгата тушаалга, МТС-үүдэй хүдэлмэриин түлөө натура түлбэри болюулха, хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ шэнэ гурим, худалдан абаха үнэ сэн болон услови тухай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй зохёоһон хэмжээ-ябуулганууд гүрэнэй болон арадай хэрэглэмжэ тухай, колхозно байгуулалта тухай эгээл иимэ анхарал оролдолго болоно. Эдэ хэмжээ-ябуулганuудые бүхы партиин, манай Эхэ ороной бүхы ажалшадай нэгэн һаналтайгаар һайшаан угтаха байһаниинь лабтай.

ФРГ-гэй Правительствода СССР-эй Правительствын хэһэн буруушаалга

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко Германиин Федеративна Республикаһаа Москвада байдаг элшэн сайд Г. Кролль гэгшые июниин 21-дэ СССР-эй МИД-тэ урижа, тэрээндэ доро дурсагдаһан мэдүүлгэ хээ:

Бонндохи Советскэ Посольствын дэргэдэ июлиин 20-до Советскэ Союзда харша хорото муухай ааша гаргагдаа. Посольствын хажууда сугларһан 400 шахуу хулиганууд, хорото ааша гаргагшад. Советскэ Союзые дайраһан уряануудые хашхаралдаһан, Посольствын байшангые шулуугаар, бэхэтэй лагбангуудаар шэдэһэн байна. Бүри урда тээнь эндэ ерэһэн полициинхид годоорон гааралдаһан хулигануудые оройдоошье амадаагүй. Тэрээнһээ уламжалан Посольствын байшангай сонхонууд тэһэлэгдээ, нюур талынь хана олон газарта бэхээр будагдаа.

Хорото аашын бэлэдхэгдэжэ байһан тухай Германиин Федеративна Республикын засагаархид сохом мэдэһэн байгаа. Юуб гэхэдэ, Советскэ Посольстводо эсэргүү харша демонстрациин бэлэдхэгдэжэ байһые гэршэлһэн мэдээсэлнүүдые Баруун Германиин газетэнүүд толилһон байгаа. Энэ болошогүй аашын эхилхэ сагыншье хэблэлдэ заагдаһан байгаа бшуу. Эдэ мэдээсэлнүүдтэ ФРГ-гэй МИД-эй анхаралые Советскэ Посольство хандуулһан байха юм. Тиихэдэнь, эдэ мэдээсэлнүүд МИД-тэ мэдээжэ болоо юм. Советскэ Посольстводо эсэргүү харша ябуулгые зайсуулхын тулада ФРГ-гэй засагаархидай зүгһөө хэмжээнүүд абтаха гэжэ ФРГ-гэй МИД-эй Протокольно таһагай Начальнигай Орлогшо мэдүүлээ. Зүгөөр иимэ хэмжээн абтаагүй байшоо. Тэрэ байтагай гурим сахихын тулада тэндэ ошоһон полициинхид юушье хээгүй, үнэндөө хорото ааша эмхидхэгшэд полициинхидай зүгһөө дэмжэгдэһэн байгаа гэжэ мэдэхээр.

Тиимэ болохолоороо, ФРГ-дэхи СССР-эй Посольствын аюулгүй байдал хангаха талаар ФРГ-гэй засагаархид өөрынгөө юрын уялга дүүргэнгүй байшоо. Тиигэжэ, уласхоорондын эрхын гуримые эбдэһэн байна.

Бонндохи Советскэ Посольстводо эсэргүүгээр болошогүй аашын хэгдэһэн тушаа ФРГ-гэй Правительствода Советскэ Правительство буруушаалга мэдүүлнэ. Советскэ Правительство хадаа дурсагдаһан хорото ааша эмхидхэгшэдые харюусалгада хабаадуулхые баадхаха зуураа, иимэ муухай ушарай саашадаа тохёолдохогүйн тулада шухала хэмжээнүүдые ФРГ-гэй засагаархид абаха бэзэ гэжэ хүлеэнэ.

Һайндэрэй хүндэлэлдэ

Түрэл парти, правительствомнай шэнэ гэрнүүдэй барилгануудта ехэхэн һаналаа табидаг байна. Городок городойшье «Джидастрой» трестынхид шэнэ гэрнүүдые олоор барина.

Трестын барилгашадай дунда нүхэр Янь Бао-шэнэй 15 хүнһөө бүридэһэн комплексно бригада эдэбхитэйгээр хүдэлжэ, һүүлэй үедэ хүдэлмэридөө ехэхэн илалта туйлаба. Тус бригада 22, 29, 36 айлай һууха гурбан дабхар гэрнүүдэй һуури табиха, газар малтаха, бетон шудхаха хүдэлмэри дүүргээ.

Нүхэр Янь Бао-шэнэй бригадынхид Донбассай шахтёр Николай Мамайн жэшээгээр, май һарынгаа даабарине 150 процент дүүргэхэ гэһэн уялга абаһан юм. Энэ уялгаяа бэелүүлхын түлөө үсэд шангаар оролдоһон бригадынхид һарын дүүрэхэдэ даабарияа 159 процент дүүргэжэ, «Джидастрой» трестын хүндэлэлэй доскада бэшэгдэнхэй. Мүнөө үедэ Янь Бао-шэнэй комплексно бригада Доодо Холтоһоной тосхондо баригдаха һургуулиин байшангай һуури табижа байна. Газар малтаад, шулуу ябталан табижа, тэрэнээ цементээр няажа бүхэлхэ гээшэ нилээд дүршэлтэй хүдэлмэришэдэй хэхэ ажал юм. Комплексноор хүдэлхэдэ бригадын гэшүүдтэ ажал хүдэлмэри олдоод лэ байдаг. Иигэжэ хүдэлхэдэнь хэжэ байһан ажалынь түргөөр бүтэхэһөө гадна, һайн шанартай байдаг. Энэ комплексно бригадые бии болгохын тула барилгын хоёрдохи участогай прораб А. С. Любаев ехэхэн һаналаа табиһан байгаа. Энэ прораб барилгын хүдэлмэрие һайса мэдэдэг, дүршэлтэй хүн юм. Тэрэ ажалай эхилхэһээ урид тус бригадада үдэрэйнь даабари үгэдэг. Комплексно бригадынхид республикынгаа 35 жэлэй ойн һайндэрые ажалай амжалтаар угтахын түлөө социалистическэ мүрысөөндэ жагсаад, оролдосотойгоор ажаллана.

Б. Цыбенов, «Джидастрой» трестын барилгын 2-дохи участогой инженер-нормировщик.

Мартагдашаһан клуб

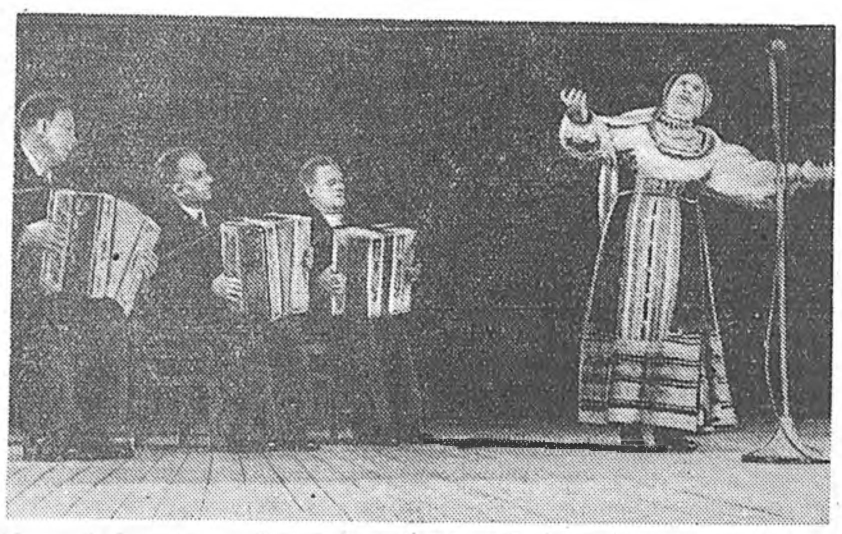
Сталинай нэрэмжэтэ колхоз Ахын аймаг дотороо эгээл холын колхоз юм. Үнгэрэгшэ жэлэй сентябрь соо эндэ Сорогой хүдөөгэй шэнэ клуб нээгдэжэ, тэрэниие даагшаар нүхэр Цыремпилова томилогдоо бэлэй. Тэрэ гэһээр тус клуб мүртэй юумэ хээгүй.

Клуб соо юун бииб гэхэдэ, үнинэй хуушаршаһан 2—3 лозунг, шатар, домино, биллиард, номууд, газетэнүүд, журналнууд байха. Колхозни гуудай эндэ ерэжэ, сагаа культурнаар үнгэргэхэ гэхэдэнь, клубынь томо суургаар суургалаатай байдаг.

Март һарын һүүл багта клубай совет байгуулагдаһан юм. Теэд, клубай ажалда ямаршье хубилалта болоногүй.

Д. Кирилов.

Л. А. Руслановагай концерт

Гоё һайхан, национальна ород хубсаһатай, үндэр, задарюун шарайтай эхэнэр нэрьемэ альга ташалгаар угтуулан, сценэдэ гаража ерээд, сугларагшад тээшэ хэдэ дахин дохино. Тиигээд тэрэ гурбан баянай хонгёо хүгжэм доро ород арадай дуу ханхинаса дуулажа эхилнэ. Харагшад дуунай аялгада эльгэ зүрхөө абтажа, амяа даранхай һуунад...

РСФСР-эй габьяата артистка Лидия Андреевна Руслановагай нэрэ манай орон дотор, мүн хилын саанашье үнинһөө хойшо мэдээжэ болонхой. Энэ бэлигтэй, сэбэр хурса хоолойтой дуушан Улан-Удэ һаяхан айлшалаад, дүрбэн үдэрэй туршада ажалшадта 6 концерт харуулжа, тэдэниие баясуулба. Хүнгэн солбоноор хатаржа байгаад тэрэнэй дуулахые харахадаа үндэр наһатай хүн гэхээр бэшэ юм.

«Степь да степь кругом», «Любовь Стеньки Разина», «Я на горку шла», «Уморилась», «Валенки» болон бусад ород арадай дуунуудые Лидия Андреевна Русланова гүйсэдхэжэ, харагшадай үндэр сэгнэлтэдэ хүртэбэ.

Руслановагай дуулахадань Москвагай гурбан баянистнар А. Кузнецов, Я. Попков, А. Данилов гэгшэд хүгжэмынь наадажа үгэнэ. Эдэнэр гушаад гаран жэлэй туршада Руслановатай сугтаа ажаллана. Эдэ баянистнууд шадамар бэрхээр ород арадай дунуудые гүйсэдхэхэһөө гадна, өөһэдынгөө найруулан заһаһан дуунуудые наадана.

Мүн энэ концертдэ артист Никандр Николаев хабаадалсана. Тэрэ Михаил Шолоховой «Тэдэнэр Эхэ оронойнгоо түлөө тулалдаа» гэжэ повестьһоо отрывок, С. Есенинэй шүлэгүүдые урин хурсаар уншаба.

Л. А. Русланова эндэһээ Якутск, Магадан, Хабаровск тээшэ ошожо, концертнүүдые табихань.

Зураг дээрэ: Лидия Андреевна Русланова ород арадай дуу гүйсэдхэжэ байна.

А. Олзон.
С. Доржиевай фото.

Яруунын нуурнууд дээрэ

Загаһаар элбэг Яруунын нуурнууд мүльһэн хушалтаһаа һэхэгдэжэ, загаһа барилгадаа эртээнһээ бэлдэжэ байһан Яруунын загаһанай заводой хүдэлмэришэд Бурят-Монгол республикынгаа 35 жэлэй ойн һайндэрэй хүндэлэлдэ мүрысөө дэлгэрүүлэн, эршэмтэйгээр ажаллажа оробо. Эндэхи загаһашад Донбассай шахтёр Николай Мамайн үнэтэ үүсхэлые ажал дээрээ үргэнөөр нэбтэрүүлэн, үдэр бүриингөө даабарие үлүүлэн дүүргэхын түлөө тэмсэнэ. Хүдэлмэришэд В. Шелихов, В. Минеев, аха дүүнэр Уваровтан үдэрэйнгөө даабарие 150—180 процент дүүргэжэ, мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябана.

Гадна, загаһашадтаа байрын гэрнүүдые барижа байдаг бригадынхидшье эрхим ажалаараа нүхэдтөө хүндэтэй болонхой. Энэ бригадада үнинэй загаһашад Василий, Алексей Григорьевтон, Семён Недвецкий болон бусад бии юм. Барилгын бригадынхид ойрын хэдэн үдэр соо байрын 3 гэр барижа дүүргэхээр хараалаад, эршэмтэйгээр ажаллана.

Оролдосотой барилгашадһаа заводой губшуур болон гүльмэ нэхэдэг цехынхидшье ехээр хожомдоногүй. Энэ цехын түрүү хүдэлмэришэд Т. Хамуева, П. Иванова гэгшэд халаан бүриингөө даабарие холо үлүүлэн дүүргэнэ.

БМАССР-эй 35 жэлэй ойн һайндэрэй хүндэлэлдэ абаһан уялгаяа үлүүлэн дүүргэхын тула Яруунын зарим загаһашад Байгал далайһаа омоли барихаяа ошонхой.

В. Байбородин.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Чехословакиин коммунистическэ партиин XI съезд

ПРАГА, июниин 21. **(ТАСС-эй тусхай корр.).** Үсэгэлдэр үдэшын заседани дээрэ ахадүү коммунистическэ, хүдэлмэришэнэй партинуудай делегацинуудые толгойлогшонорой амаршалгын үгэ хэлэһэнэй һүүлээр, элидхэлнүүд тушаа үгэ хэлэлгэ үргэлжэлүүлэгдэһэн байна.

КПЧ-гэй ЦК-гэй секретарь И. Гендрих гэгшын үгэ хэлэхэдэ делегадууд ехэ анхаралтайгаар шагнаа. Марксизм-ленинизмдэ үндэһэлдэг уласхоорондын коммунистическэ хүдэлөөнэй эбдэршэгүй бата нэгэдэл хадаа хүдэлмэришэн ангиин зэргые эмхигүй болгохые оролдодог ревизионистнуудай али бүхы һэдэлгэнүүдтэ эсэргүүсэхэ хүсэн түгэлдэр арга мүн болоно гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Мүнөөнэй ревизионистнуудтай хэгдэдэг тэмсэлдэ илалта туйлаха гээшэ дэлхэйн империализмда шэнэ сохилто болохоһоо гадна, бүхы уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй урагшаа найдамтайгаар дабшалга болохо байна гэжэ үгэ хэлэгшын тэмдэглэхэдэ эдэ үгэнүүдыень съезд ехэ дэбжэлтэтэйгээр угтаа.

Канадын, Бельгиин, Колумбиин, Уругвайн, Даниин, Тунисай, Мароккын коммунистическэ, хүдэлмэришэнэй партинуудай делегацинуудые толгойлогшонор үдэшын заседаниин дүүрэхын урдуур съездые амаршалаа.

Мүнөөдэрэй үглөөнэй заседаниин эхилхэдэ, КПЧ-гэй ЦК-гэй политбюрогой гэшүүн З. Фирлингер түрүүлэн үгэ хэлэжэ, США-гэй зонхилхы нюурнуудай империалистическэ политикые гүнзэгыгөөр шэнжэлһэн байна.

Югославиин коммунистнуудай союзай программые шүүмжэлхэ зуураа, мүнөөнэй ревизионистнуудай хорото ябуулгануудта эсэргүү тэмсэл КПЧ саашадаашье хэхэ байна гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ.

Залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ тухай парти эсэгэ ёһоной анхарал оролдолго хододоо гаргана, Чехословакиин залуушуул партиин хэрэгтэ, социализмын хэрэгтэ эсэстээ хүрэтэрөө үнэн сэхэ байха гэжэ Чехословакиин залуушуулай союзай ЦК-гэй түрүүлэгшэ М. Вецкер онсолон тэмдэглэбэ. Чехословакиин эдир залуу хүбүүд, басагадай ажалай амжалтанууд тухай, тэдэнэй һуралсал, ажабайдал тухай М. Вецкер саашань хөөрэһэн байна.

ПРАГА, июниин 21. **(ТАСС-эй тусхай корр).** Австралиин, Иорданиин, Ирагай, Боливиин, Португалиин, Кубагай, Сальвадорой, Парагвайн, Иранай, Цейлоной, Эквадорай, Суданай ахадүү партинуудай делегацинуудые толгойлогшонор Чехословакиин коммунистическэ партиин XI съездын үдэрэй заседани дээрэ үгэ хэлээ.

Удаань делегат композитор В. Добиаш үгэ хэлээ. Социалистическэ орондо искусствын ажал-ябуулагшадай зоригжолтойгоор ажалладаг тухай, арадай дундаһаа гарадаг оюун бэлигтэниие анхаралтайгаар ургуулан хүмүүжүүлхэ, арад зондо искусствын хүсэдөөр алба хэдэг байхые эрмэлзэхэ шухала байһан тухай тэрэ хэлэһэн байна.

Промышленностиин хэрэг хүтэлбэрилгые шэнэдхэн хубилгаха хэмжээнүүдэй парти, правительствын зүгһөө абтаад байхада, арадай ажахын бүхы һалбаринуудта хиналта һайжаруулха илангаяа шухала болоо гэжэ гүрэнэй хиналтын министр И. Кроснарж зааба.

Оломоуцка областиин Кленовица тосхондохи хүдөө ажахын кооперативай түрүүлэгшэ Я. Новотнын үгэ хэлэһэнэй һүүлээр, бэшүүлһэн 113 хүнэй 39-ниинь үгэ хэлээд байна гэжэ түрүүлэгшэ соносхоо. Мүн 54 ороной коммунистическэ, хүдэлмэришэнэй партинуудай делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэд үгэ хэлэһэн байна. Үгэ хэлэлгые болюулха гэһэн шиидхэбэри съезд баталан абаа. КПЧ-гэй ЦК-гэй, Центральна шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэлнүүдэй съездын делегадуудаар һайшаагдаһан туладань А. Новотный, И. Штетка түгэсхэлэй үгэ хэлэхэһээ арсаа.

Съезд мандатна комиссиин элидхэлые шагнаад, баталһан байна.

СССР-ЭЙ ПОСОЛЬСТВОДО ЭСЭРГҮҮ ХОРОТО ААША БОННДО ГАРГАГДАБА

БОНН, июниин 21. (ТАСС). Үсэгэлдэр үдын хойно Бонндо советскэ посольстводо эсэргүү хорото ааша гаргагдаа. Советскэ посольствын хажууда сугларһан хорото ааша гаргагшад, хулиганууд байшангыень шулуугаар, бэхэтэй лагбангуудаар шэдээ. Тиигэжэ посольствын байшангай сонхонуудые тэһэлээ, байшангай нюур талыень бэхээр будаа. Энэ аашын гаража байхада сугларагшад Советскэ Союзда, советскэ посольстводо харша үгэнүүдые хашхаралдаһан байна.

Посольствын хажууда ерэжэ аашалалдаһан хүнүүдэй нилээд олониинь Баруун Германида һэргээгдэжэ байһан фашистска организацинуудта хабаадагшад, Венгридэхи революцида харша үймөөндэ хабаадаһан аад, Баруун Германи руу зугадажа ошогшод байгаа.

Баримтанууд болон гадаадын оронуудай хэблэлэй мэдээсэлнүүд дээрэһээ хаража үзэхэдэ, Советскэ Союзда эсэргүүгээр хэгдэһэн энэ хорото ааша наринаар бэлэдхэгдэһэн байгаа. Советскэ посольстводо хэгдэхээр бэлэдхэгдээд байһан добтолгодо хабаадалсахыень хүн зониие уряалһан мэдээсэлнүүдые энэ аашын гаргагдахын урда үдэр Баруун Германиин зарим газетэнүүд толилһон байгаа бшуу. Посольствын байшан шадар энэ хорото муухай ааша гаргалгын эхилхэ саг заагдаһан байха юм. Энээн тухай ФРГ-гэй засагаархид мэдэһэн байбашье, Советскэ Союзда харша эдэ гааран годоорһон этэгээдүүдэй харата муухай аашануудһаа посольствые хамгаалха хэмжээ абаагүй.

Советскэ посольстводо эсэргүү хорото аашын гаргагдахаа байһан тухай гадаадын гүрэнүүдэй дипломатическа түлөөлэлгын газарнуудай һаадгүйгөөр ажаллаха, аюулгүй байха ябадал хангаха ёһотой бүхы хүнүүдтэ мэдээжэ болоһон байгаа гэжэ Бонныи юумэ мэдэхэ хүнүүд зааһан байха юм. ФРГ СССР хоёрой хоорондохи харилсаанай саашадаа һайжархые хүсэдэггүй Бонндохи зарим этэгээдүүд, революцида харша үймөө толгойлогшод тушаа Венгриин сүүдэй гаргаһан шиидхэбэриие хэрэглэн, СССР-тэ эсэргүү харша һанал бодолые ехэдхэхэ, хоёр ороной хоорондохи харилсаа муудхааха гэжэ оролдоһон байгаа гээшэ ха. Советскэ посольствын байшангай дэргэдэ ерэһэн полициинхидай дурсагдаһан болошогүй муухай аяг ааша гаргалгые зогсоохо хэмжээ абаагүй, харин советскэ посольстводо эсэргүү харата муухай ябуулга эмхидхэгшэдые тухиран дэмжэһэн ябадалые имагтал энээгээр тайлбарилжа болохо байна.

Улаан партизануудай нэгэн

1916 он Дэлхэйн нэгэдэхи дайнай гал дүлэн үшөө замхаагүй, Росси Германи хоёрой хоорондо шуһата алалсаан боложо байгаа һэн. Энэ үедэ хүсэ шадалаа бараһан хаанта засаг фронт шадарай хүдэлмэри хүүлхын тулада бага яһатаниие олоор татажа захалһан юм. Тэрэ тоодо аяар холын Бурят-Монголһоошье хэдэн мянгаад хүн ошолдоо бэлэй.

Арад зониие мүлжэн даража байһан хархис этэгээдүүдэй ташуур доро хүдэлһэн бага яһатан хэндэ хэрэгтэй дайнай боложо байһые ойлгожо эхилһэн байгаа. Тэсэхэ аргагүй хүндэ байдалда байжа, баруунхойто фронтын окопуудые малтадаг бага яһатанай дунда байһан большевигүүд засагаа гартаа абахын түлөө тэмсэлэй зориг олоной зүрхэндэ бадаруулһан байна. Уданшьегүй 1917 оной февральска революци боложо, хаанай засаг хүмэрин унаа. Таталгада абтаһан олон түмэн бага яһатан баалалтын тэрэ хүдэлмэриһөө мултаржа, орон нютаг тээшээ таран ошожо эхилээ. Олон зуун жэлдэ арад зоной хүшэ хүлһые хүхэжэ байһан хаанай засагые унагааһан түүхэтэ 1917 оной хабар Аюр Санжеев таталгын тэрэ хүдэлмэриһөө нютагаа бусажа ерээ һэн.

Бичурын аймагай Шэбэртэ нютагай үгытэй малшанай бүлэдэ түрэһэн Аюр таряашадай депутадуудай Соведүүдые байгуулха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа оробо. Тэрэ үеын һургуулигүй харанхы зоной засагаа гартаа абажа, ёһотой зол жаргалта байдалаа олохо гээшэ тон бэрхэшээлтэй хэрэг байгаа. Үе наһан соогоо үгытэй зониие дарлажа байһан баяшуул, ламанар Совет засагай түлөө тэмсэгшэдтэ бүхы шадалаараа эсэргүүсэжэ ороо.

Шэбэртэ нютагай үгытэйшүүлэй дундаһаа Совет засагта талархагшадай бүлэгые Аюрай аха—Балдан Санжеев толгойлдог байба. Энэ бүлэг аха дүүнэр Абрам, Прокопий Смолинтоной толгойлдог Кукунай партийна ячейкын хүтэлбэри доро бүхы хүдэлмэреэ нюусаар ябуулдаг байба. Энэ үедэ семеновецууд үймөө татажа, 1918 оной августын һүүл багаар Байгалай үмэнэ Совет засаг унагаагдаа. Бичурын большевигүүдэй партийна организаци нюуса байдалда орожо, хүбүүдээ сагаантанда алба хэхыень үгэхэгүйн түлөө зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулжа эхилһэн юм.

1919 оной декабрьда Аюр Санжеев Балдан ахатаяа атаман Семеновой хэһээлтын отрядта баригдашаба. Эдэ хоёр большевигүүд ёһотой алуурашадай гарта ороод байхадаа урдань һүгэдэжэ унаагүй, арад зонойнгоо үнэн сэхэ хэрэгэй түлөө тэмсэжэ ябаһанаа һанажа, үнэн нүхэдөө, ажал хэрэгээ хэлэжэ үгөөгүй һэн.

— Ши, Аюр, бү ай, эдэ нохосуудта юушье бү хэлээрэй. Совет засаг хэзээдэшье илаха байха,—гэжэ Балдан дүүдээ хэлэһэн байгаа.

Уданшьегүй семеновецууд Балдан ахыень Верхнеудинск асаржа, буудажа алаһан, Аюр Санжеев Бичура тосхондо хаалтада байһанаа улаантанай Алферовай отрядаар сүлөөлэгдэһэн байна.

Аюр Санжеев сагаантанһаа айжа, зориһон хэрэгээ орхёогүй, Совет засагай түлөө бүри эдэбхитэйгээр тэмсэжэ ороо. Хаа хаанагүй Семеновой хэһээлтын отрядайхидай ерэжэ, үнэн сэхэ хүнүүдэй нюрга сохижо

байхада, Аюр зоной дундаһаа партизануудта буу суглуулжа эхилээ. Гансахан Хайсагар нютагһаа 20 шахуу элдэб буу суглуулжа, партизануудтаа тараажа үгөө.

Энэ үедэ империалистнууд залуу Совет засагые үгы хэхэ гэһэн зорилготойгоор Эхэ орондомнай добтолжо байба. Зүүн тээһээ Японой сэрэгүүд дабшажа, Бичурын аймагта дүтэхэн оршодог Зардама тосхон хүрэжэ ерээ. Эндэхи партизанууд миининшье һуужа үгөөгүй, хариин дээрмэшэдые хатуу шанга сохилтоор угтаа бэлэй. Аюр Санжеев һанаа амар гэртээ һуугаагүй, шадал соогоо ябалсажа, хархис японецуудые бусалтагүйгөөр үлдэлсэһэн юм.

Дахинаа тогтоогдоһон Совет засаг одоошье хүгжэн бэхижэжэ эхилээ. Аюр партизан Шэбэртын Сэрэгэйреволюционно штабай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, партизануудай отрядуудые эдеэ хоолоор, мори унаагаар хангаха хэрэгтэ эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлмэрилбэ. Һүүлээрнь 1928 он болотор Шэбэртын сомоной Соведэй гэшүүнээр таһалгаряагүй һунгагдаа.

Түрэл Коммунистическэ партиимнай хүдөө ажахые коллективизацилха талаар советскэ хүнүүдэй урда түүхэтэ ехэ зорилго табяа. Энэ харюусалгатай хэрэг бэелүүлгэдэ Аюр Санжеев нютаг дээрээ түрүүлэн хабаадалсажа, эрдэм һургуули үгышье һаа, хамтын ажалай ямар аша туһатайе нютагаархидтаа ойлгуулжа эхилээ. Тиигэжэ 1930 ондо 50 урхэтэ айлые хамтаруулһан «Ажалай туяа» гэжэ нэрэтэй коммунын түрүүлэгшээр һунгагдаа бэлэй. Энэ үедэ баяшуул хуушан засагаа тогтоохо зорилготойгоор восстани эмхидхэжэ, коммунистнууд болон эдэбхитэдые хаажа эхилбэ. Нүхэр Санжеев тэдэ этэгээдүүдэй гарта орожо, Буй тосхондо алуулаагүйхэн байтараа нүхэр Яковлевай отрядаар сүлөөлэгдэһэн байна. Һүүлээрнь энэ партизан Нарин Загли нютагта «Ажалай хубисхал» гэжэ хүдөө ажахын артель байгуулһан. Шэбэртын таряашадай комитедэй түрүүлэгшээр хүдэлмэрилһэн юм.

Һүүлдэ, 1934 ондо «Ажалай туяа», «Ажалай хубисхал» артельнүүдэй нэгэдэжэ, «Ким» колхозой байгуулагдахада, Аюр Санжеев хониной товарна фермые даагшаар хүдэлмэрилжэ, эршэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулһан байна. Хонидойнгоо үүлтэр һайжаруулха, тоо толгойень олошоруулха талаар һайн амжалта туйлажа, 1939 ондо Москвада түрүүшынхеэ нээгдэһэн Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ ошоһон, Выставкын Хүндэлэлэй дэбтэртэ бэшэгдэһэн байха юм.

Түүхэтэ 1917 онһоо хойшо 40 жэл үнгэрөө. Парти, правительствынгаа хүтэлбэри доро эрхэ сүлөөгөө, засаг түрэеэ гартаа абаһан совет хүнүүд зол, жаргалта ажабайдалтай болоо. Советскэ засаг байгуулалсахаһаа эхилээд, ажахы дээрэ туйлагдаһан бүхы амжалтын түлөө тэмсэлдэ өөрынгөө хубитые оруулалсаһан Аюр Санжеевич хүсэн түгэс социалистическэ Эхэ ороноороо омогорхон ажаһуудаг.

Мүнөө Аюр Санжеев 73-тай болобошье һаа, үбгэн наһан болооб гэнгүй, совхозойнгоо суглаа хураалда, найр нааданда ябалсаһаар.

— Совет засаг гээшэ арад зондомнай хүнгэхэнөөр олдоогүй юм. Ленин багшын, партиин хүтэлбэреэр иимэ золтой жаргалтай болообди. Хүн бүхэн эрдэмтэй, яһатан бүхэн адли эрхэтэй болоо. Бишье үтэлхэдөө гүрэнэй пенсидэ гаранхайб. Мүнөө Бурят-Монголойнгоо республикын 35 жэлэй ойе һайндэрлэхэеэ байнабди,—гэжэ Аюр Санжеев маһаран байжа хөөрэнэ.

— Манай Аюудай абгай Совет засагай түлөө тэмсэлдэ хабаадалсаһан ёһотой партизануудай нэгэн гээшэ. Мүнөөшье хамтын хэрэгтэ хамаг һанаагаа табилсажал байдаг...—гэжэ нютагархиниинь хөөрэлдэдэг.

Б. Будаев, Ж. Жабон.

ХРОНИКО

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиум ондоо хүдэлмэридэ орохо болоһон дээрэһээнь нүхэр **Баранников** Иннокентий Васильевичые БМАССР-эй Гэгээрэлэй министрын уялгаһаа сүлөөлөө.

***

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиум нүхэр **Бадмацыренов** Сосорон Санжеевичые БМАССР-эй Гэгээрэлэй министрээр томилбо.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта — 34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н 00768. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 3131.